

na številko v oklepaju ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljena spodaj ali na ovitku, Ako (270) je številka tedaj vam s priloženo številko našega lista poteče naročnina. Prosim, ponovite je takoj.

Kristan in rev. Sojar v debati!

Sojar temeljito pogorel! Prosil je Kristana oproščanja za nesramno obrekovanje v "Amer. Slov."

600 POSLUŠALCEV NAVDUŠENO PLOSKALO SODR. KRISTANU. SOJARJEVI PRISTAŠI RAZOČARANI IN PO-PARJENI.

Sojar je govoril! Rev. Sojar, slovenski župnik v Chicagi, je govoril na javnem shodu zadnje nedelje popoldne v Hoerberjevi dvorani na shodu, ktere ga sklical jugoslov. socialistični klub šte. 1. na katerem je bil glavni govornik sodrug Etbin Kristan, socialistični svetovalec mešta Ljubljane. Župnik Sojar je govoril na socialističnem shodu — toda govoril je drugače kakor pa pisal zadnje tedne v "Amerikanskem Slovincu"! Pisati doma, v sobi, — čedno sam s pesmom ali svinčnikom grmeti proti socialistom, blatiti jih in nesramovati o njih — je lahko! Neme s'one ne odgovarjajo! Drugače pa govoriti na shodu vpricho socialistov. Drugače je lagati, kjer se ga čuje za vsako besedo, kjer se ga takoj zagradi, razgali in se mu do-kaže. To je skusil Sojar, bridko skusil. Kje je bil v nedeljo 2. junjski? Rev. Sojar, kateri je zadnje tedne tako spuščal strele političnega lista, tako nabijal (papirnate) kanone in grmel s takim govorom in truščem? Kje je bil? Ni ga bilo! Namesto junaka in učena Sojarja — bil je na govorniškem odru designiran človeček, pomena in nervozna dušica, revež, ki ni vedel, kaj bi rekel, ignoran, pri čem je v prvem spopadu z "uma svitlim mečem" sijajno kapituliral, propadel in padel v mlakužo lastne plitvosti, obrekovanja in blaženosti.

Sojar je prišel na debato. Prišel je kljub temu, da je v "Amer. Slovincu" dvakrat naznanil, da ga ne bo! V zadnji številki "Amer. Slovincu" je pisal sledeče:

"Na shod me še vedno vabijo, čeprav sem že dvakrat povedal, da bom prišel pod dvema pogojevma, če mi jih socialisti izpolnijo, pa mi jih do danes še niso izpolnili in jih sploh ne morejo izpolniti. Sploh je dvorana, kjer se točijo opojne pijače, in kjer je godba, ni primerna za znanstvene razprave. Marks, Engels, La Salle, Bebel in drugi bi bili žalostni takih pristašev, če bi jih videli! Zato pa lepo prepustimo ta dan socialistom samim, naj se po svoje zabavajo, naj preklinjajo čez kapitaliste in naj navdušeno zapijejo vse, kar imajo pri sebi, v pondeljek naj gredo pa na delo z — glavobolom!"

Ali Rev. Sojar se je lepo premislil in je le prišel! Zakaj je tako prišel v "Amer. Slovincu" in zakaj je sam mislil drugače, to mi ne bo; ve on sam. Ali je hotel s tem odvrniti svoje pristaše, da bi ne pričel njegovi veliki blamaži? Mogoče! — Vendar je lepo od njega, da je prišel. Cela dvorana ga je bila vesela, socialisti in — njegovi pristaši, katerih je bilo dovolj, toda zadnji ga pa niso bili veseli končne debata! Stokrat so si želeli iz dna srca, da bi župnika nikdar ne videli. G. Sojar je prišel — in prepričal se je, da na pijačo ni nihče odšel. Zabavali smo se res — socialisti — imenitno, a veliki glasol pa je imel — ne samo v pondeljek jutraj, temveč celo prejšnjega — menda samo jeden — in to je bil Rev. Ant in Sojar!

G. Sojar ni v debati s sodrugom Kristanom povedal niti desetih besed, kar je pisal v "Amer. Slov." Kar je povedal, je bilo tako zmerno in otročje, da je sprotil sam sebe pobol. Pričakovali smo, da bo zavil tista vprašanja, ktera je stavil v "Amer. Slov." kot pogoj za debato. Črhnil ni besedice! Pričakovali smo, da bo dokazal sodrugu Kristanu, kje in kdaj je on (Kristan) učil krvavo revolucijo. Zopet besedice! Sodr. Kristan ga je moral sam pozvati, da naj mu to kaže. Sojar je nekaj mencial, a izgovoril nič. Kristan je nato odločno objavil, da tega, kar je Sojar pisal, ni on nikdar izrekel in v kratkih sedah razložil župniku — kakor solarčku! — kaj pri socialistih pomeni beseda: revolucija. Rev. Sojar je povesil glavo in odgovoril proti Kristanu poluglasno, da so ga komaj slišali v prvih sedeh: "No, g. Kristan, če je pa tako, potem — PROSIM OPROŠČEN. Jaz Vas nisem razumel — nisem znal, kaj Vi mislite z besedo: 'revolucija'!"

Nato se je Sojar obrnil do soodr. Iv. Moleka, kateri je sedel pri njem za časniške poročevalce pod odrom, in mu rekel: "Zapišite to, sem rekel."

B tem je Sojar javno na socialističnem shodu vpricho sodruga Etbina Kristana in vpricho 600 poslušalcev priznal, da je v "Amer. Slov." piseresnično, da je po domače lagal in soodr. Kristana nesramno obvalil! Priznal je to in obenem postavil na laž svoje lastno glasilo "Amerikanskega Slovincu" tisti znameniti trenotek, ko je soodr. Kristan PROSIL ZA OPROŠČENJE!! — Gospoda pri "Amer. Slovincu" ali imate še kakšno lice?!

Dalje je župnik Sojar v debati klavrno priznal, da ne razume socializmu NIČ! Da vse, kar je v socializmu, je to, kar je nabral v klerikalnih knjigah in časopisih: same laži in zavijanja! To je Sojar — zapomnite si — kateri je nedavno bahato trdil v "Amer. Slov.", da ima v malem prstu več kot vsi kranjski socialisti v svojih rokah! Priznal je to Sojar, ko je na odgovor soodr. Kristana v zaključku debata — molčal kot grob! Edini njegov odgovor je bil, da premalo časa, da bi razpravljal o vsem tem, kar je Kristan povedal. Zato je imel župnik Sojar "premalno časa" — za debato o socializmu ni imel časa, toda trdil je pa časa ravno tamkaj s tem, da je kakih 30 minut "podučeval" navzoče, da naj pristopajo k podpornim besedam (!) in da naj skrbje za državljanske papirje! G. Sojar! Debel je bila o socializmu, ne pa o jednotah in državljanskih papirjih! Ali sami dobro vemo — brez vas! Zato je bilo dosti časa, za pobijanje Kristanovih besed pa ni bilo časa! Zakaj? Zato, ker g. Sojar — molčal, kaj bi odgovoril!

G. Sojar je končal svoj zaključni govor v debati s temi besedami: "Bodimo jedini! Bog vam pomagaj! Jaz vam želim vso srečo!" Kaj je s tem mislil Sojar? Mi, socialisti, ki smo po njegovih neštevitih izjavah v "Amer. Slov." same "barabe, brezverci, hudobneži" in "agenci" kaj se vse — smo nakrat postali tudi v njegovih očeh dobri ljudje in zato nam kliče: "Bog vam pomagaj! Jaz vam želim vso srečo!" — Najbrž je bil župnik tako prevzet in zmešan, da ni vedel, kaj govori.

Dovolj! Cela Sojarjeva kapitulacija je razvidna iz poročila v desni strani, ki sledi: Mogoče bo župnik kaj zavijal in trdil, da ni tako. Ali vendar ni more ničesar! Slišali smo ga vsi; bilo je 600 prič!

Važen uspeh lesnih delavcev.

Hud, težak in usodepoln je bil boj lesnih delavcev v južnih državah, zlasti v Louisiani, zato je tem pomembnejši in sijajnejši uspeh, ki so ga dosegli pred porotnim sodiščem v Lake Charles, La., kjer se je končal proces proti predsedniku "Bratovščine lesnih delavcev" A. L. Amersonu ter njegovim tovarišem s popolnim oproščanjem. Sicer niso dosegli nič drugega kakor pravico; a tudi to se v današnji družbi, katero vlada oholi kapitalizem ne oziraje se na to, kaj je pravično in kaj je nepravično, z opravičnostjo lahko smatra za zmago.

Dasi so bili porotniki izbrani do cela po volji tožiteljev in se je strogo odklanjalo vsakogar, ki bi utegnil imeti trohico simpatije za do skrajnosti izkoriščane in zatirane delavce, so se porotniki že po enournem posvetovanju zednili, da so obtoženci nedolžni in da pri njih o kaki morilni zaroti ne more biti govora. O porotnikih se pač lahko reče, da so možje z neoppanim čustvom in trdo pravičnostjo, ki so s svojim izrekom razkrili, da je prišel čas obrambe temeljnih resnic človeške civilizacije, katero hoče kapitalizem pogaziti v blato svoje nenasitne samopašnosti.

7. julija t. l. se je, kakor že poročano, vršil shod lesnih delavcev v Grabnow, La. Tu se je govorilo in agitiralo za strokovno organizacijo lesnih delavcev. Naenkrat je počlo več strelav v bližnjem kompanijskem posloppju. Več delavcev je bilo mrtvih. Vsled tega zavratnega napada je prišlo do izredov. Toda mesto, da bi oblasti iskale morilce med najetimi kompanijskimi pretepači in barabami, so obdolžile predsednika organizacije lesnih delavcev "morilne zarote", ki naj bi bila edini vzrok krivične moritve. Vsled tega so zaprli nad 50 delavcev.

Lesni trust pa je imel pri tem čisto drug namen. Hotel se je znebiti voditeljev delavske organizacije ter potem iztrebiti zadnji sled organizacije same z oproščanjem pa je ta podla nakana izpodletela in zmaga delavcev pomeni učvrstitev organizacije ne samo v Louisiani, temveč v celem južnem gozdnem pasu.

Podpredsednik Z. d. mrtev.

30. oktobra zvečer je umrl v Utica, N. Y., podpredsednik Združenih držav, James Schoolcraft Sherman po daljši bolezni. Njegov pogreb se je vršil zadnje soboto z raznovrstnimi običajnimi ceremonijami in ob navzočnosti predsednika Tafta in druge vsakovrstne uradne in privatne gospode.

Sherman je ponovno kandidiral za podpredsedniško mesto na republikanskem tiketu. Shermanovo ime je ostalo na tiketu in v slučaju izvolitve bo kongres izvolil njegovega namestnika. Shermanova smrt političnega položaja ni spremenila. Bil je prvi tip nazadnjaškega republikanca. Kot privatna oseba je bil sicer pošten, a kot politik in uradnik pa je služil tistemu razredu, kakor služila vsa republikanska stranka, zato ni delavci nimamo nobenega povoda, da bi žalovali za njim.

PROGRAM KRISTANOVIH SHODOV.

- November...
12. torek Lorain, O.
13. sredo Cleveland, O.
14. četrtek Colinswood, O.
17. nedelja New York

Eno je gotovo: Rev. Sojar je priznal, da ni tako, kot je on pisal v "Amer. Slov." Mi upamo, da ga je ta bridka šola kolikorotliko "zbruhala", da bo odslej drugače cenil socialiste. Upamo, da bo odslej malo drugače študiral socializem in socialistične spise, vsled česar bo v bodoče bolj podkovan, kadar se spet snidemo v debati. Kajti naša želja je, da se spet vidimo na javnem shodu, kjer bomo reševali socialna vprašanja "z uma svitlim mečem."

Po volitvah.

Volitve so končane in štejejo se glasovi. Prezgodaj je še, da bi mogli poročati natančno o našem splošnem in krajevnem napredku. Sigurni pa smo, da smo v splošnem znatno napredovali, četudi se tu pa tam ni tako izteklo, kakor smo pričakovali; glavno za nas je, da socializem raste, da prodira socialistična misel v vedno širše plasti ameriškega delavstva. Niti za moment nas ne oplašiti to, ako smo morda kje zgubili kako pozicijo; kajti mi vemo, da je boj zoper duševno temo, zoper nevednost, zaslepljenost, korupcijo, krivična nasilja oblastnega kapitalizma izmed vseh bojev najtežji. Kapitalizem — današnji družabni red — je sistem, kojega vezi preperežajo in spajajo vse naše življenje, ves svet. Ako hočemo zrušiti zgradbo kapitalizma, zgrajeno s tisočletji človeškega razvoja, moramo za to idejo pridobiti vsaj večino ljudi, na katerih sloni ta sistem. V izobrazbi, spoznanju in zavednosti delavskih mas je naša rešitev. To delo ima izvršiti agitacija zavednega delavstva. In priznati moramo, da je ravno letošnji volilni boj socialistične stranke, ki se z vso opravičnostjo imenuje boj literaturne, boj, v katerem je cela socialistična organizacija v Zdr. državah zadnje štiri mesece posvetila izobrazbi delavskih mas, znatno omajal stebre kapitalizma s tem, da je poučil in pokazal delavstvu, kako velika krivica se mu godi, da je delo tisti faktor, na katerem sloni cela človeška družba in da je zato skrajno krivično, da je delavce povsod zapostavljen in iskoriščen, ter da kljub svoji pridnosti živi v veliki bedi in pomankanju. Kadar bodo delavci spoznali vse to, potem bo čas njihove rešitve.

Enakega volilnega boja, kakor je bil letos v Združenih Državah, ne pomeni zgodovina. Ves ta boj je bila taka velika mešanica, da delavci ni vedel, kam naj se obrne, da bo najbolje zauj, ako ni bil zaveden in kot tak temeljito poučen o celem političnem položaju.

Letošnje leto je bilo demokratsko leto. Demokratski predsedniški kandidat je izvoljen in ž njim velika večina kongresmanov. Tako je vlada prešla iz republikanskih rok v demokratske. Demokratska stranka ima sedaj popolno moč, a z močjo ima tudi odgovornost. Sedaj imajo demokrate priložnost, da pokažejo, kaj znajo.

Za ameriško ljudstvo je bila demokratska stranka izven socialistične edine pribežališče. Gotovi pa smo lahko, da ljudstvo ne bo našlo zaželjene rešitve v tej stranki, temveč se bo v teku najkrajše bodočnosti z britkim spoznanjem obrnilo od nje, kakor se je od republikanske.

82 letni agitator.

V Los Angeles živi 82 letni starček James Pursell, v kojega družini je 25 volilcev za Debsa in ostale socialistične kandidate. V njegovem številnem potomstvu je še kakih deset oseb, ki še niso socialisti, a Pursell pravi, da ne bo prej miroval, da bo tudi te privedel v socialistične vrste, za kar ima dosti upanja.

Pursell in njegova 77 let stara žena bodeta v kratkem obhajala 61 letnico zakonskega jarma. Ob tej priliki bosta priredila vsej svoji številni obitelji banket, pri katerem bodo Debsovi volilci dobili prva mesta in najlepše kose purana.

Tisoč novih naročnikov!

Volni boj je končan. Socialistična kampanja — ena največjih in najimpozantnejših kampanj, kar jih je kdaj vodila naša stranka v Ameriki — je pri kraju — za letos. Rezultat tega velikega boja je sedaj, ko pride ta številka "Proletarca" v čitateljem v roke, že večidel znan.

Volilni boj nas je toliko zadržal, da v minulih par mesecih nismo posvečali našemu ožjemu gibanju tiste pozornosti, kolikor bi morali. Ali zdaj pa moramo s podvojeno silo na delo — na delo za našega "Proletarca".

Sodrugi! V avežem spominu nam je še vsem tisto velikansko delo, ki ste ga izvršili pred par meseci za povečanje "Proletarca" — ki ste ga izvršili zato, da imamo danes list na osmih straneh.

Ampak — izvršeno še ni vse. — Na! Je že zopet tukaj! . . . Že zopet to proketo 'fehtanje'! Le počasi, le počasi, sodrug! Nikar se ne vstraži! Le čitaj naprej! Danes imamo nekaj čisto drugega, čisto novega in jako zanimivega.

Pozor torej! "Proletarca" imamo na osmih straneh. Borili s' se, vsi ste se borili in žrtvovali, da je list povečan. Ali sodrugi — to še ni vse! Vi gotovo hočete več; vi hočete, da gre naša stvar naprej — in predvsem vi hočete, da list ostane na osmih straneh!

Zato se je pa treba še naprej boriti. Mi imamo več bojev — to vsi znate. Čim odnehamo z bojem — bomo izgubili bitko; in še izgubimo bitko, bomo šli nazaj — in če gremo nazaj, bo šel tudi "Proletarec" nazaj na štiri strani . . .

To se pa ne sme zgoditi! Kajne, da ne! List smo povečali zato, da tudi ostane povečan. Povečali smo ga, da bo rasel naprej in naprej in v bližnji bodočnosti postal dnevnik.

Ali sodrugi! Kapital, ki ste ga založili v povečanje lista, je vedno manjši. Stroški so se podvojili — stalnih dohodkov pa ni toliko, da bi stroške sprotili pokrili. To je treba dobro premisliti.

Vendar za danes nas toliko še ne skrbi finančna stran lista. Kar danes hočemo, je, da dobi "Proletarec" več stalnih čitateljev, več moralne opore — več novih naročnikov!

Kar danes hočemo je, da dobi "Proletarec" do novega leta najmanj TISOČ NOVIH NAROČNIKOV!

Tisoč novih naročnikov pomeni dva ali tri tisoč novih čitateljev — pomeni tisoče novih sobojevnikov in somišljenikov pod praporjem socializma. Pomislite na moralni napredek, ki se pridobi s tem; in pomislite tudi na gmotni napredek in sigurni obstanek lista, kajti "Proletarec" živi večidel od naročnikov.

Kako pa dobiti tisoč naročnikov? Za danes potrebujemo najmanj sto pridnih, aginih sodrugov. Lahko se jih oglasi še več; čim več tem bolje. V vsaki naselbini najmanj tri, pet ali več, meje ni nobene. Ako teh sto sodrugov dobi vsak samo deset naročnikov — pa jih je tisoč tukaj.

(Nadaljevanje na drugi strani.)

Nepoznanje socializma.

Nasprotniki socializma popišejo na stotine strani proti socializmu, govorniki ure in ure proti socializmu, a večina njih socializma niti od daleč ne pozna; ne ve kaj socializem hoče in kako hoče uresničiti svoje zahteve. Slišijo samo par starih in obrabljenih protisocialističnih fraz: o delanju premoženja, o enakosti, o revoluciji in hajd v boj proti socialistom.

Kako malo socializma razumejo celo naši vladni faktorji, od katerih se pač sme pričakovati, da bi socializem poznali vsaj površno, ako že ne popolnoma, zlasti se z opravičnostjo pričakuje tako poznanje socializma od sodnikov in državnih pravdnikov, ki imajo opraviti s socialisti in socialističnem naukom in ki drugače ne morejo pravično soditi, kakor da poznajo strmljenje ljudij, ktere imajo soditi. Tozadevna nevednost se je minuli teden pokazalo v Ettorjevem procesu v Salem, Mass., kjer državni pravnik "učeni" Attwill ni vedel kaj pomeni "odstranitev sedanjega sistema delavskih plač," kakor se je neka priča izrazila. Vprašal je pričo, kaj to pomeni. Ko je dobil na to odgovor, ni vedel kje se ga glava drži. Postal je tako zmeden, da mu je moral sodnik pomagati iz blamaže.

Takih "Attwill-ov" se nikjer ne manjka in enake blamaže so na dnevnem redu. Ljudje hočejo biti sodniki in vsevedni kritiki stvari, ktere sploh ne razumejo in so tudi preveč brezbržni in nemarni, da bi se temeljito poučili o stvari, o kateri hočejo govoriti in razpravljati.

V Salt Lake City, Utah, so izključili iz šole 13letno Leno Tyler, ker ni hotela pozdraviti ameriški zastavi in ker se ni hotela učiti patriotičnih pesmi. Dejala je: "Jaz nočem pozdravljati nobene zastave; ako pa na vsak način moram, bom pozdravila socialistično zastavo, ki pomeni svobodo in pravičnost."

V Salt Lake City, Utah, so izključili iz šole 13letno Leno Tyler, ker ni hotela pozdraviti ameriški zastavi in ker se ni hotela učiti patriotičnih pesmi. Dejala je: "Jaz nočem pozdravljati nobene zastave; ako pa na vsak način moram, bom pozdravila socialistično zastavo, ki pomeni svobodo in pravičnost."

V Salt Lake City, Utah, so izključili iz šole 13letno Leno Tyler, ker ni hotela pozdraviti ameriški zastavi in ker se ni hotela učiti patriotičnih pesmi. Dejala je: "Jaz nočem pozdravljati nobene zastave; ako pa na vsak način moram, bom pozdravila socialistično zastavo, ki pomeni svobodo in pravičnost."

17.000 železničarjev na stavki.

Iz Canade se poroča, da je zadnji ponedeljek zastrajkalo na Canadian Pacific železnici nad 17.000 nakladalcev blaga in uradnikov, članov canadiske bratovščine. Štrajkarji zahtevajo priznanje organizacije ter zvišanje plač. Sodijo se, da se bo število štrajkujočih pomnožilo v nekaj dneh za kakih 5000 delavcev.

Nesporazumljenja med delavci in upravo železniške družbe so precej stara. Vršile so se razne konference med zastopniki organizacije in železniške družbe, a končno je postalo očitno, da kompanija nima resnega namena sprejeti delavskih zahtev in delavci so sprevdeli, da brez boja ne bo šlo. Izkušeni delavski voditelji smatrajo sedanji čas za neugoden, ker se boje, da štrajkarji vsled zime ne bodo vstanu dolgo vzdržati.

V Londonu je okrog 20 prodajalk zgubilo življenje, ker se niso mogle rešiti iz neke goreče prodajalne. Nekaj jih je zgorelo, nekaj se jih je pa v obupu vrglo na cestni tlak, ker jim ni preostajalo druge rešitve. Nekaj se jih je rešilo s tem, da so skočile na razpete rešilne rjuhe. Več deklet — prodajalk še pogrešajo. Kapitalisti so pač povsod enaki: človeško življenje ima pri njih povsod manjšo vrednost kakor pa njihov profit.

ZA WAUKEGAN, ILL.

V soboto, 9. novembra, ob polu osmih zvečer se vrši velik javen ljudski shod v Finski delavski dvorani na Helmholtz Ave. Na tem shodu bo govoril znani odlični govornik Etbin Kristan iz Ljubljane.

Vdeležite se tega shoda vsi! Pripeljite seboj svoje žene, otroke, prijatelje in znance! Naj ne bo slov. delavca v naselbini in okolici, ki bi zamudil ta shod! Pridite na shod in prepričali se bode, da govori E. Kristan resnico.

Vstopnina prosta! Jos. Petrovič, tajnik kluba šte. 45.

Kristanovi shodi.

Indianapolis, Ind. — Sodrug E. Kristan je dospel v Indianapolis na Union postajo okrog treh popoldne. Tu sta ga pozdravila v imenu jugoslov. zavednih delavcev v tem mestu sodruga F. Godina in John Petrovič.

Tu naj omenim, da je čakala ob tem času na kolodvoru velika gruča balkanskih delavcev, ki so odhajali svojim domovinom na pomoč. Ta odhod je bil vzrok, da erbsko-hrvatski shod, ki se je imel vršiti takoj ob treh popoldne, ni bil dobro obiskan. Da se pa ta shod sploh ni vršil, je bila pa glavna krivda nekaterih navzočih, kojih navdušenje za balkansko vojno je bilo toliko, da so raje debatirali o vojni kakor pa bi poslušali govor. Govornik sam jih je parkrat opomnil, a ker vse ni nič pomagalo, je sodr. Kristan po polurnem govoru nehal. Zelo velika napaka so bili za shod neprimerne prostori. Po zaključitvi govora je sodrug Godina naznanil navzočim, da se vrši zvečer še en shod, na katerega je vse one, ki se zanimajo za stvar, povabil.

Večerni shod je bil napovedan ob osmih zvečer v A. Hvalicovi dvorani. Toda že pol ure prej je bila hala skoraj polna tukajšnjih slov. delavcev, da slišijo tega odličnega govornika. Da se je nestrpnost navzočih malo omilila, so zaigrali tamburaši par komadov. Tudi godba pod vodstvom V. Batiča je prišla ter zaigrala par lepih komadov pred nastopom govornika, kakor tudi po govoru, za kar se ji tudi Slov. soc. klub števa. 25 prav iskreno zahvaljuje ter zagovarja, da jo bo po svojih močeh podpiral.

Sodr. F. Godina je otvoril shod z malim govorom, v katerem je navzočim priporočal delavstvu zvesto časopisje ter v prave delavskem duhu pisane knjige in soc. literaturo, potom katere je edino mogoče, da se delavec izobrazí ter tako usposobi za boj proti svojim izkoriščevalcem. Za tem je predstavil govornika sodruga E. Kristana ter nakratko opisal njegovo dolgoletno delo za koristi in probu delavcev.

Sodrugi Kristan je bil ob nastopu burno pozdravljen od navzočega občinstva, na kar je povzel besedo. Govoril je tako razumljivo, tako prepričevalno in s takim ognjem, kakor je zmognih le malo govornikov. Vsi poslušalci so se izrazili po shodu, da so sicer od Kristana veliko pričakovali, a da to, kar jim je sodrug Kristan res podal v svojem govoru, presega meje pričakovanja.

Po govoru je bila kolekta za pokritje stroškov. Nabralo se je \$7.60. Prodalo se je tudi nekaj knjig, ter Seidelovih in Debsovih znakov; skupno za \$4.00.

Po končanem govoru je govoril sodr. Filip Godina o ameriških strankah, njihovem delu in ciljih. Opisal je kandidate kapitalističnih strank ter pojasnil njihovo stališče do delavcev. Ob sklepu je naredil apel na navzoče volilce, da naj spoznajo resnico ter volijo za prave delavske, to je, socialistične kandidate.

Jugoslovanski soc. klub, števa. 25. se tem potom vsem, ki so pripomogli, da je shod tako izborni uspel, iskreno zahvaljuje. sodr. Kristanu pa kličemo živel!

Jugoslov. soc. klub, števa. 25.

J. S. Z.

POROČILO S POTOVANJA.

V ponedeljek, 28. oktobra, sva odšla s sodrugom Kristanom iz Indianapolis-a v Clinton, Ind., kjer se je vršil shod na večer še istega dne.

Ob osmih je sod. Viktor Zupančič otvoril shod z malim nagovorom. Priporočal je navzočim socialistične knjige in brošurice ter jih pozval na naročbo in čitanje soc. časopisja. Nato je predstavil govornika Kristana, ki je bil burno pozdravljen in ki je po zaključku govora žel navdušeno priznanje za svoje resnične in jedrnatе besede.

Na shodu se je prodalo knjig za \$8.25 in kolekcija je znašala \$4.70. Vse to znači, da sodrugi v Clintonu lepo in složno delujejo za napredek socialistične misli. V tem oziru zasluži vsestransko priznanje sodrug Zupančič, ki se ne strah nobenega truda in nobenih žrtev, ako gre za dobro, delavstvu koristno stvar.

Ob dvanajstih naslednjega dne sva se odpeljala proti Detroitu, Mich. Toda zveza vlakov je bila tako slaba, da sva morala v Danville, Ill., čakati od druge ure popoldne do drugega dne do sedmih zjutraj, ko sva po Wabash železnici nadaljevala vožnjo proti Detroitu, kamor sva dospela ob treh popoldne.

Odloživši prtljago v hotelu sva odšla v del mesta, kjer stanujejo jugoslovanski delavci, to je okrog Russel St. Sicer so naju pričakovali na postaji, toda ne vem kako je bilo, da smo se zgrešili. Potem smo se se dobili pri sodr. J. B. Mantony. Od tu smo zvečer odšli na shod. Že dolgo pred otvoritvijo, je bila hala natlačeno polna poslušalcev. Ob polu osmih je sodr. E. Kirin otvoril shod. Poleg sodr. Kristana je govorilo še več drugih govornikov. Sodr. Elija Matte je govoril v bolgarskimi. Pojasnjeval je položaj na Balkanu in stališče, katero zavzema socialna demokracija napram vojni. Ožigonal je brezmiselno gonjo buržoazije, ki tira narode v pogubo. Pozval je jugoslovanske delavce, da naj se ti po vzgledu drugih narodnosti pridružijo socialističnemu gibanju ter tako pomagajo izvajati zmago delavstva nad kapitalizmom.

Drugi govornik je bil sod. Comerfield. Kandidat za državnega tajnika na soc. tiketu. Ta je priporočal soc. stranko kot edino rešitev delavstva iz sedanje mezdne sužnosti. Pozival je navzoče, da postanejo čim prej ameriški državljani, kajti brez državljanških pravic amo "glas vpjiočega v puščavi". V tem oziru, je dejal Comerfield, bi morali posnemati nekaterе druge narodnosti, ki se v večji meri zavedajo te dolžnosti. Le na ta način je mogoče, da bomo prišli do izvolitve socialističnih kandidatov.

Tretji govornik, sod. August Wolf je govoril v nemškem jeziku. Med drugim je tudi omenil, da prebivalstvo ameriških držav ni nič drugega, kot potomeci in priseljenci evropskih in drugih narodov. Vsi ti potomeci in naseljenci se pa organizirajo med seboj v socialistični stranki. Od časa do časa prihajajo iz Evrope soc. govorniki, da govore tukaj različnim narodom v njih materinem jeziku. Znano je vsakemu socialistu, da so tudi Jugoslovani organizirani v socialistični stranki. Za sedajno volilno borbo so dobili iz Avstrije dobro znanega govornika sod. Etbin Kristana, katerega je na to predstavil.

Sodr. Kristan je v dvournem govoru v hrvatskem jeziku na drobno razložil boj za obstanek človeka od začetka do današnjega dne. Živo je opisal, kako je človek zmerom premišljeval na kakšen način bi si mogel izboljšati obstanek in pogoje za življenje. Rozludat premišljevanja in dela je bil velikanski napredek in razvoj v družbi. Ta človeška družba je pa imela zmerom posameznike, ki so človeka in celo človeško družbo izkoriščali v svoje sebične namene, tako da je v sedajnem času delavec, ki dela in ustvarja vse bogastva, popolnoma odvisen za življenje od posameznih kapitalistov. Delavci so se pa začeli zavedati te odvisnosti. Zavedajo se, da za vse naporno delo ne dobijo nič drugega, kakor toliko, da zamorejo prav skromno živeti.

Vsak čas se lahko pripeti, da delodajalec odslovi delavce in jih prepusti na milost in nemilost u sodi. Sod. Kristan je zaključil govor z pozivom na delavce za preobrat človeške družbe v kateri bomo deležni sadu svojega dela. Njegov govor je napravil velik vtis na poslušalce in pričakovati je najboljšega sadu od istega dne.

Po shodu smo šli na povabilo sodrugov v klubov stan, kateri je jako lepo opremljen. V njem so na razpolago vsakovrstni časopisi iz Amerike in Evrope. Sodrugi se tudi uče pridno angleščine. Postregli so nam s čajem, katerega so sami pripravili. Drugi dan nama je sod. Mladen Razkazal mesto.

Zvečer, 31. oktobra, se je shod vršil na drugi strani mesta, kateri pa zaradi slabega vremena ni bil dobro obiskan. Zdraven tega je bila še dvorana zraven gostilniški sobe, kjer je bil tolik hrup, da je bil govornik prisiljen zaključiti svoj govor. Gotovo je včasih prav teško dobiti dvorano v primernom kraju za take shode. Sedenje bomo tudi to drugače. Vsaka stvar potrebuje šole, tako je potrebuje tudi mi.

Sodrugi! Podpisani se hočem vdeležiti kontesta za 1000 naročnikov do 31. dec. 1912. Pošljite mi naročilno knjižico in bodite uverjeni, da bom storil vse, kar je v mojih močeh.

Ime
Naslov

Tisoč novih naročnikov!

(Nadaljevanje s prve strani.)

Naša proporecija je sledeča: Ker vemo, da vsak agitator nekaj žrtvuje na delu za "Proletarca", bodi si čas in denar, pripravljeni smo tudi mi žrtvovati nekaj za tiste sodruge, kateri se bodo najbolj potrudili. Vsled tega razpisujemo danes deset daril za člane "Proletarčeve" armade, kateri se vdeleže kontesta za dobavo tisoč novih naročnikov do 1. januarja 1913. Celoletna naročnina do novega leta stane \$1.50, za pol leta 75c. Po novem letu bo naročnina zvišana na \$2.00 letno, kakor je bilo že v listu objavljeno. Tukaj je torej še dva meseca lepa prilika, da se vsakdo naroči na "Proletarca" cenejši; kajti kdor se naroči 31. decembra, bo dobival list celo prihodnje leto za \$1.50, med tem ko bo takoj drugi dan (1. jan.) za isto dobo stal list dva dolarja.

Vsak novi celoletni naročnik, kterega dobe sodrugi, ki se vdeleže kontesta, bo štel dvesto glasov; naročnik za pol leta pa sto glasov.

Kteri sodrug agitator torej dobi v teh dveh mesecih največ glasov, to je največ naročnikov, dobi prvo darilo, ki je navedeno spodaj.

Kontest se začne z današnji številko, to je z dnem 5. novembra in traja do 31. decembra 1912.

Imena sodrugov-kontestantov kakor tudi števila glasov bomo objavljali vsak teden. Zato mora vsak kontestant sproti vsak teden, ali koncem tedna, poslati imena in naslove novih naročnikov.

Vsak naročnik mora biti v resnici nov. Provizije ali "komišna" od naročnine v tem kontestu naravno ni.

Do razpisanih daril je deležnih samo deset sodrugov, kateri dobijo po vsoti največ glasov, to je največ naročnikov. Vendar pa imamo tudi za vsakega ostalega sodruga, kateri se bo vdeležil tega kontesta, po eno manjše darilo, knjige ali korsi bodi, da ne bo delal povsem zastoj.

Vrhtega bomo poslali vsakemu novemu naročniku, kateri dobljen v tem kontestu, po eno koristno knjižico popolnoma zastonj.

Teh daril naj nihče ne smatra za kakšno plačo za njegovo delo. Ne! Delo sodrugov za "Proletarca" in socializem vobče se sploh ne more naplačati! Darilo se naj smatra kot skromna nagrada ali spominčica za velekoristno delo, katero je bilo izvršno prostovoljno v gotovem momentu v prosep: socialistične misli.

- Darila so sledeča:
1. Zlata ura v vrednosti \$25.00
 2. Toaletna garnitura, vredna 12.00
 3. Zlat moški prstan s socialističnim znakom, vreden 10.00
 4. Zlat ženski prstan, vreden 7.00
 5. Slika delegatov z zadnje soc. konvencije, 5 čevljev dolga, vredna 5.00
 6. Zbirka knjig (med njimi roman "Mati") v vrednosti .. 5.00
 7. Druga zbirka knjig v vrednosti 3.00
 8. Slika iz narave v krasnem okvirju, vredna 2.50
 9. "Fountain" pero, vredno 2.50
 10. Žepni nož z Debsovo in Seidlovo sliko 1.50

Sodrugi! Takoj na delo! Kontest naj se prične še ta teden, tako da bomo v prihodnji številki že objavili prve glasove. Zapomnite si: Nova celoletna naročnina šteje 200 glasov; polletna naročnina pa 100 glasov.

Vsak, kateri se misli vdeležiti tega kontesta za tisoč novih naročnikov, naj takoj izpiše, izreže in pošlje na "Proletarca" kupon, ki se nahaja spodaj. Najmanj sto naj se jih oglesi!

Pokažite, da stara slavna "Proletarčeva" armada še živi!

Kontest za 1000 novih naročnikov

Upravništvu "Proletarca", Chicago:—

Sodrugi! Podpisani se hočem vdeležiti kontesta za 1000 naročnikov do 31. dec. 1912. Pošljite mi naročilno knjižico in bodite uverjeni, da bom storil vse, kar je v mojih močeh.

Ime
Naslov

Delavci v Chicagi in okolici, vsi na

VELIKO JESENSKO VESELICO

katero prirede

Čikaške organizacije št. 1, 6, 20 in 60

JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

DNE 10. NOVEMBRA

V NARODNI DVORANI, vogal Centre Avenue in 18. ceste

Na veselici bo govoril Etbin Kristan.

Začetek koncerta ob 2 uri popoldne, programa ob 4. uri, od 8. ure naprej prosta zabava. **Vstopnina 25c**

Zenake v spremstvu moških vstopnine proste.

Grehi "nestrankarjev".

Nezavedni in zaslepljeni nestrankarski volilci v Milwaukee dobivajo vsak dan nove moralne klofute od ljudi, za katere so se pehali s tako požrtvovalnostjo, da jih postavijo na čelo mestne uprave. Radi ali neradi sedaj uvidevajo, da je s Seidelom in njegovo upravo odšla tudi poštenost iz mestne hiše in da se stari humbug in goljufije uganjajo na račun milvauskih davkoplačevalcev. Poleg številnih drugih osebnih koristolovstev prihajajo na dan novi dokazi za korupcijo v upravi. Tu sem spada zlasti tlakovanje cest, ki so bile tlakovane pod sedanje nestrankarsko upravo. Ta tlak se je že po preteku nekaj mesecev začel rušiti, mesto da bi držal več let, kakor drži tlak, položen pod socialistično upravo. Odgovorni uradniki vračajo krivdo na kompanijo, ki je položila tlak, kompanija pa zvrča krivdo na voznike in tako gre naprej in nazadnje bodo zaslepljeni volilci-davkoplačevalci tisti, ki bodo ponovno plačevali za grafi, ki ga izvršuje nestrankarska gospoda v mestni hiši. Asfaltni tlak, položen pod soc. upravo po strokovnjakih, so zvela številna mesta za vzgled. Seveda, ako se denar, ki bi se imel uporabiti, za dobro delo, uporablja za polnjenje privatnih žepov, potem se ni čuditi. No, sicer pa upamo, da bodo milvauski nestrankarski volilci imeli dovolj dobre šole do prihodnjih mestnih volitev, ko bodo nestrankarstvu enkrat za vselej dali slovo.

Kongres za žensko volilno pravico.

V ponedeljek, dne 23. septembra so imele meščanske feministke v Monakovem svoj kongres. Referati in sklepi so bili tako v političnem kakor v socialnem oziru prožeti z naprednim duhom, o reakcionarnih primesih meščanskega ženskega gibanja je bilo takrat prav malo čutiti. Kongres zahteva v svojih revolucijah splošno, enako, aktivno in pasivno pravico za državni zbor, za delne zore, za občine in za vsa interesna zastopstva. Za žene, ki so nastavljene v državni službi, zahteva za enako delo enako plačo, kakor jo dobivajo moški. Za žensko mladino zahteva možnost strokovne izobrazbe, kakor jo nudi danes država moški mladini. Kongres se je bavil tudi v vprašanem ženskega varstva, ter je obstoječo zakonodajo v tem oziru ostro kritiziral. Zahtevalo se je varstvo materinstva in nezakonjskih otrok. Kazenskopravne določbe glede na varnostno sredstva v svrhu preprečitve spočetja je kongres označil za neprimerno čiš, da prinaša žensko telo samo gotovo mero porodov. Ravnotako so tudi kazni, ki jih določa zakon za splavljenje sadu in za detomor, naravnost barbarske. Kongres je nadalje priredil dva javna shoda, na katerih se je govorilo o druginji živi, o otroški bedi in o ženski volilni pravici. Veliko navdušenja je zbudila češka deželna poslanka gospa Vikova-Kunetieka s svojimi izjavami. Nemško-nacionalni šovinisti so skušali sicer njen nastop iz "narodnih" ozirov preprečiti, toda meščanske žene so se izkazale doslednejše od meščanskih moških, sprejele so enoglasno resolucijo, v kateri se nemški deželni poslanci na Češkem pozivljajo, da se izrečejo za veljavnost izvolitve gospe Vikove-Kunetieke, češ, da odgovarja ta izvolitev zakonu dežele in pa pravičnost napram ženi. — Prihodnji kongres meščanskih žena se vrši drugo leto v Budimpešti.

Obsodba ruskega generala.

Iz Peterburga poročajo: General Oporovič, ki so ga obtožili poverbe med rusko-japonsko vojso, je bil pred peterburškim vojaškim sodiščem obsojen na izgubo plemstva, svojega vojaškega dostojanstva in svojih redov in pa na tri leta in pol aretantske kompanije. Obsojen je tudi na odškodnino 340.000 rubljev.

Zastrupljenja v ubožnici.

"Press Telegraph" javlja iz Rio de Janerio: V ubožnici v Junquetri je 94 otrok obolelo na zastrupljenju. Vžili so bili neki prašek zoper gliste. Lekarnar Gerundič pa se je zmotil in jim je dal mesto tega praška hud strup. 52 otrok je že umrlo. Lekarnarja so aretirali.

Iz nasebin.

VELEZANIMIVA DEBATA.

Cleveland, O. — Eden najvažnejših dogodkov letošnjega volilnega boja v našem mestu je brezdvomno shod dne 25. oktobra v German Turn Verein dvorani. Na tem shodu sta debatirala socialist Fred. C. Ruppel in profesor A. R. Hatton, pristaša Rooseveltove stranke, obadva kandidata s kongresmana v 21. volilnem distriktu.

Sodrugi Ruppel je povabil publikanca Fred. L. Tafta, denkrat Obrtra Bulkley-a in zgotomenjenega profesorja, da delatirajo z njim o predmetu, "Sklepi, da je socialistična stranka edina stranka, katere zasluži podporo delavcev v prihodnjih volitvah."

Taft in Bulkley sta debata "spoštljivo" odklonila, Hatton, učen mož, profesor politične ekonomije na tukajšnjem vseučilišču, je debato sprejel. Učeni spod profesor je bil gotovo mnenja, da z delavcem debatirati bode težka stvar in socialističnega kandidata vgnati v kozji rog, da de ena najlažjih nalog, kar jih gospod profesor kdaj izvršil, da Hatton je obračal, Ruppel obrnil.

Debata je trajala skoraj ure. Poslušalci so z zanimanjem sledili izvajanju govornikov. Ruppel je s prepričevalnimi besedami dokazoval, kaj so sploh politične stranke in zakaj morajo delati imeti lastno stranko. Pokazal, kako so voditelji progresivne stranke sami kapitalisti in krinkal Roosevelta, Perkinsa, Cormicka, kot sovražnike delavcev. Pokazal je, kako so kapitalistične reforme brez vsake vrednosti za delavski razred in poziva delavce, naj se organizirajo politično in industrialno in s pomoč teh organizacij zrušijo današnja družabni red, ki je vzrok današnjega izkoriščanja in bede. Njegovemu govoru je sledilo dolgotrajno ploskanje in pritrjevanje. Hatton je najprej napadel čela socializma, potem skušal kazati, da je progresivna stranka, stranka delavcev in nazadnje dokazati, da je Roosevelt prijatelj delavcev. Toda njegovim trvam ni sledilo ploskanje, ampak vesel smeh.

Ko se je debata končala, predsednik naznanil poslušalcem, da sta govornika pripravljena govarjati na stavljeni vprašanji. Eno prvih vprašanj, ki je letelo na uho učenega gospod profesorja je bilo: "Ali je res, da je Roosevelt, kot govor države New York, poslal mlada strelja štrajkujoče delavce Croton Dam?" — To vprašanje je spravilo nekoliko v zadreg, vendar se je logično odredilo: "Well, o tej stvari mi pa v niki ni ničesar znanega." Nato je poiskal klubok in se opremil, da mora obiskati še eni isti večer. Predsednik je na shod zaključil.

Kapitalistično časopisje je eto debati le malo poročalo in z njim dokazalo svoj poraz. Toda Clevelandski delavci bodo vedno zvedeli podrobnosti. Socialisti so namreč sklenili, da se strogo grafično poročilo natisne v "Cleveland Socialist" in se potem 50.000 iztisov posebne izdaje tega lista razdeli med nje.

Slov. socialisti se marljivo pripravljajo za veselico, katero imajo vršiti na Zahvalni dan, t. j. 28. novembra v Kogojevi dvorani. Na tej veselici se v prizori igra "Njegov Jubilej", katero je J. Jauch prestavil v slovenski jezik iz nemškega. Igra je vzeta iz delavskega življenja in je globoko vsebine.

Za socialno revolucijo.

M. Petrovič

Collinwood, O. — Gotovo mislite, da smo, oziroma, da naš klub propadel, a temu tako. Res je, da smo zgubili prečlanov in da nas je ostalo še pet in na seji 24. oktobra so sklenili, da hočemo klub popolnoma reorganizirati. V ta namen je na omenjeni seji sklenilo, se objavi v "Proletarcu", da vrši 16. novembra zelo važna kobilova seja, ob sedmi uri zvečer v sodrugu Anton Nadrachu, 1516 Saranac Rd., to je po Kristanovem shodu. Nekaj novih članov se je že sedaj prijavilo. Ker bo seja velevažna za obstoj kluba.

...tema tem potom vse one slo-
...delavce v tej naselbini, ki
...animajo za klub, da se te seje
...nemo udeležijo ter pripeljejo
...tudi svoje tovariše.

Soc. pozdravom
Fr. Kožel.

SLOVENSKA KNJIZNICA V CHICAGU.

Slovenka knjižnica v Chicagi je
...potreba, kajti bogate angle-
...knjižnice so za ogromno veči-
...slovenskih delavcev brezpo-
...bne. Zato je bil skrajni čas,
...da se tej potrebi odpmore. Idejo
...slov. knjižnico v Chicagi je
...medial slov. soc. klub št. 1. J. S.
...ki je dobil iz Ljubljane večje
...število najboljših slovenskih
...knjig: romani, povesti, pesmi in
...skovratno drugo zanimivo in
...pobudno štivo. V knjižnici je tudi
...znanstvenih knjig. Za one, ki
...zmožni angleščine, ima knjižni-
...na razpolago večje število an-
...gloških knjig. Knjižnica sicer se ni
...polna, a nedvomno lahko zado-
...veliko vsakega obiskovalca.

Članarina je tako nizka — 15c
...— da si nihče ne more
...to izgovarjati, da nima potreb-
...nega denarja.

Knjige se izposojujejo vsak
...zvečer od 7.30 do 9.00 ter
...nedeljo dopoldan od 11.00
...do 12.00 in sicer na 1830 So.
...Centre ave., to je v prostorih
...svaške čitalnice.

Mike Kulovic,
knjižničar.

Chicago, Ill. — Prosim ponatis-
...le sledeče vrstice v "Proletar-
...cu".

Nisem naročnica na list "Am.
...niti ne redna čitatelja o-
...menjenega lista, ampak sem le slu-
...jno dobila v roke omenjeni list
...sicer šte. 43. Čitala sem pa v
...menjenem listu, kako se se neka
...na ali dekle v prej imenovanem
...zelo zaganja v Proletarca in
...Svobode in pravi, da bi rada
...naučila izobrazbe, a da je ne
...vje v teh delavskih listih. Do-
...je bil pisan seveda nekje v
...Moradi. Oj ti obžalovanja vred-
...bitje! Ako želiš izobrazbe in
...iščeš v takih listih oziroma
...čitaš tako časopisje kot je
...SL", potem žalostna ti maj-
...Čemu zagovarjaš katolicizem?
...te je tako globoko ponižal,
...ponižal ženski spol sploh. Ka-
...licizem je vnet pospeševalec du-
...vne teme in velik sovražnik iz-
...zabre. Čemu sovrašiš ti slov. že-
...ali dekle ono, kar te dviga do
...ancipacije? Katolicizem je že
...starega zakona prevzel nazor,
...je dedež žene: V bolečinah bo-
...rodila svoje otroke, kazen za
...h v raju, je po besedah sv.
...st. Pavla. Molči žena v cerkvi.
...Nicejskem koncilu je imenoval
...naravnost — peklena vrap-
...pot k razuzdanosti, škorpijo-
...bič in sploh nekoristna stvar.
...neil v Tyru se je pečal s sumljivi
...hudobnostjo ženske. In sv.
...guštin, eden izmed prvih cerk-
...nih učnikov pravi doslovno o
...: "Čim pobožnejša je žena,
...več ima v sebi razpoloženja
...razuzdanosti in pod krinko po-
...bnosti se skriva poželnost, ali
...okruženosti." Oglejmo si na-
...deljeb celibat katoliških duhov-
...lov, to grozovito kľofuto ženam
...v obraz. Nadalje gotov obred v
...cerkvi: vpeljevanje. Zamore in
...indijanci smatrajo ženo, ko po-
...stane in ati, za esveto stvar,
...cerkev postavi gotovo dobo
...preden sme žena v cerkev, da se
...tam očisti in zopet vrne v cerkve-
...občanstvo. Skratka: Žena je
...in je z vero izkoriščana in na
...nizko stopinjo človečanstva
...ponižana. Ravno socializem in
...svobodomislecem je žena dolžna
...kralo, ker se z veseljem povsod
...potejuje za enakopravnost žene
...in zato, ker jo smatrajo za člove-
...ka kot moža. In vendar je žena
...povod najbolj goreča braniteljica
...tega, kar jo najbolj zasužnjuje,
...to je: katolicizma. Zatorej
...Slovenke, žene in dekleta! proč s
...kolicizmom in duhovniki, oni
...naši zatiralci.

L. Korošec.

Aurora, Minn. — Ako ravno je
...naše mestece majhno, ima kljub
...temu to dobro, da ima v sebi ne-
...navadno veliko po mišljenju na-
...prednih prebivalcev, med katerimi
...zavzemajo organizirani delavci
...odlično mesto; poleg tega pa se
...število istih neprestano množi. O
...vsem tem jasno priča sijajno
...uspeli Kristanov shod, ki se je
...vršil 6. oktobra v Finski dvorani.

Ker je natančneje o tem že po-
...ročal Kristanov spremljevalec so-
...drug Fr. Podboj, ne bom jaz po-
...pisoval vseh tozadevnih podrobn-
...nosti. Pripomnim naj le, da so se
...finski sodrugi pokazali, v koliki
...meri se zavedajo svojih dolžnosti
...kot sodrugi napram slovenskim
...sodrugom. Reči moram, da bi tako
...bratsko postrežljivost, kakršno
...so nam izkazali finski sodrugi, te-
...žko dobili med slovenskimi delav-
...ci.

Tem potom tudi naznanjam so-
...drugom — članom Jugoslov. soc.
...kluba šte. 54. na Aurori, da se vr-
...ši klubova seja vsako tretjo ne-
...deljo v mesecu in sicer točno ob
...polu sedmih zvečer v Kovačevi
...dvorani.

Sodrugi, pripeljite svoje znanec
...prijatelje seboj! Pojasnite jim po-
...ložaj, v katerem smo vsi delavci
...prisiljeni živeti! Povejte jim, da
...je za delavstvo rešitev le v orga-
...nizaciji, ki bo odpravila sedanje
...izkoriščanje.

Delavske razmere pri nas še ni-
...so tako slabe, toda koliko časa bo
...tako, je drugo vprašanje. Kakor
...vselej na zimo, bo tudi letos naj-
...brže manj dela, vsled tega ne sve-
...tujem nikomur sem hoditi za del-
...lom.

Tajnik kluba šte. 54.

Pueblo, Colo.

V priloženem
...Vam pošiljam denarno nakaznico
...za \$2.25 za dva nova naročnika.
...Upal sem, da bom poslal kaj več,
...ali naši delavci se ne zanimajo
...tako za take časopise kot bi se
...morali. No, saj ni čudno. Imamo
...tukaj kristusovega namestnika,
...kateri prav z katoliško ginjenost-
...jo pripoveduje ubogim ovčicam,
...da ne smejo čitati takih časopisov,
...češ, da je to greh. Ravno tako tu-
...di, da ne smejo vstopiti v delav-
...sko organizacijo (unijo) ker te
...organizaciji so brezverske. Izrazil
...se je tudi pred neko osebo, da je
...dosti boljše, ako delavci malo za-
...služijo. Njegova filozofija je: do-
...klor delavci slabo zaslužijo, so
...krotki in se dajo slepo voditi, po
...nebeških agentih, iz te solzne do-
...line v nebeški raj. Izvrstno! Če
...pa dobro zaslužijo, postanejo pre-
...vzetni in jih ni mogoče kontrolir-
...rati. Po njegovem je dovolj za
...delavca, ako zasluži le \$1.50 na
...dan. Torej tako, ti moj črni
..."prijatelj", za delavca je zadosti,
...ako zasluži za dvanajsturno delo
...le \$1.50. Tebi pa ni zadosti \$5 za
...štirindevaseturno pohajanje in le-
...nobo. Kje je tvoje produktivno
...delo in koliko je vredno isto? Ako
...si duhovnik, izvršuj delo Kristus
...za katerega namestnika se po-
...stavljáš, ne pa biti nesramni hla-
...pce kapitalistov, naših izkorišče-
...valcev in pijavk. Zakaj ne poveš
...tvojim ovčicam, da jih kapitalisti
...tako neznosno izkoriščajo, črpa-
...jo iz njih kri, mozeh in, kar je naj-
...dražje, jemljejo življenje. Koliko
...tisoč in tisoč delavcev, mezdnih
...sužnjev, je ubitih vsako leto. Na
...milijone jih je, ki nimajo kaj jesti
...in tavajo po svetu, od kraja do
...kraja, iskajoč gospodarja, ki bi
...jim dal delo in jih izkoriščeval.
...Ti ne vidiš tega, ker nočeš! Mi za-
...vedni delavci dobro vemo, da je
...cerkev, katero zastopaš, največji
...trust na svetu. Kot taka mora
...tudi kapitalistični sistem z vso
...močjo podpirati. V tem ji damo
...popolno priznanje. Katoliška cer-
...kve premore na milijone in mili-
...jone tolarjev premoženja, ravno
...tako ga tudi premorejo božji na-
...mestniki. Nasprotno pa, koder
...koli po civiliziranem svetu vlada
...katoliška cerkev, je ljudstvo naj
...siromašnejše, najbolj zatirano in
...nevedno. Poglejmo v Austrijo,
...Italijo, Španijo, sploh kamor koli,
...bomo videli samo revščino in
...ignoranco: vse na račun katoliške
...cerkve. Ni čudno, ako vemo to, da
...katoliški duhovniki tako vpijejo
...proti socialistom in odgovarjajo
...delavstvo od njihovih organizacij.
...Ali kolo časa se vrtil. Razmere se
...spreminjajo. Delavstvo se zaveda
...in vstaja. Prišel bo čas, ko bo
...kapitalizem z vso svojo grozoto
...izginil. Na njegovem mestu pa
...vzrastel socializem.

L. Korošec.

Aurora, Minn. — Ako ravno je
...naše mestece majhno, ima kljub
...temu to dobro, da ima v sebi ne-
...navadno veliko po mišljenju na-
...prednih prebivalcev, med katerimi
...zavzemajo organizirani delavci
...odlično mesto; poleg tega pa se
...število istih neprestano množi. O
...vsem tem jasno priča sijajno
...uspeli Kristanov shod, ki se je
...vršil 6. oktobra v Finski dvorani.

Ker je natančneje o tem že po-
...ročal Kristanov spremljevalec so-
...drug Fr. Podboj, ne bom jaz po-
...pisoval vseh tozadevnih podrobn-
...nosti. Pripomnim naj le, da so se
...finski sodrugi pokazali, v koliki
...meri se zavedajo svojih dolžnosti
...kot sodrugi napram slovenskim
...sodrugom. Reči moram, da bi tako
...bratsko postrežljivost, kakršno
...so nam izkazali finski sodrugi, te-
...žko dobili med slovenskimi delav-
...ci.

Tem potom tudi naznanjam so-
...drugom — članom Jugoslov. soc.
...kluba šte. 54. na Aurori, da se vr-
...ši klubova seja vsako tretjo ne-
...deljo v mesecu in sicer točno ob
...polu sedmih zvečer v Kovačevi
...dvorani.

Sodrugi, pripeljite svoje znanec
...prijatelje seboj! Pojasnite jim po-
...ložaj, v katerem smo vsi delavci
...prisiljeni živeti! Povejte jim, da
...je za delavstvo rešitev le v orga-
...nizaciji, ki bo odpravila sedanje
...izkoriščanje.

Delavske razmere pri nas še ni-
...so tako slabe, toda koliko časa bo
...tako, je drugo vprašanje. Kakor
...vselej na zimo, bo tudi letos naj-
...brže manj dela, vsled tega ne sve-
...tujem nikomur sem hoditi za del-
...lom.

Tajnik kluba šte. 54.

Književnost.

V oceno sta nam bili poslani dve
...knjigi in sicer: **Veliki slovensko-
...angleški tolmač** ter **"The Prison
...Memoirs of an Anarchist"**. Čas-
...nikarska dolžnost nas torej veže,
...da povemo svoje mnenje o teh
...novih delih.

Veliki slovensko-angleški tolmač.

Za nas Slovence, ki smo maj-
...hen, raztresen in v kulturi zaostal
...narod, je vsaka nova slovenska
...knjiga nekaj posebnega, zlasti pa
...še tu v Ameriki, kjer so original-
...ne knjige v naši materinščini ta-
...ko maloštevilne, da bi jih kmalu
...lahko seštel na prstih ene roke.
...Zato ni kar si bodi, ako izide pri
...naših beraških razmerah znanst-
...vena knjiga s 423 stranmi. To
...dejstvo je vsekakor vesel kultu-
...ren pojav že samo na sebi, ki zaslu-
...ži, da mu slovensko časopisje po-
...sveti izvanderno pozornost, kajti
...enako knjigo kakor je "Tolmač"
...je slovenski ameriški delavec naj-
...nujnejše po.reboval, da, tako nuj-
...no, kakor nobeno drugo; pa kako
...tudi ne, saj ima ta knjiga namen
...vsaj nekoliko zamašiti tisto veli-
...ko vrzel neznanja angleščine,
...zaradi katere je slovenski delavec
...ob vsaki priliki zapostavljan za
...angleščine zmožnimi delavci in
...zaradi katere je isti slovenski de-
...lavec prisiljen dati se izkoriščati
...v tem večji meri kakor njegovi
...angleščine zmožni tovariši. In
...neznanje angleščine priseljenih
...delavcev je velika podpora izko-
...riščevalcem delavske energije,
...da ti tem lažje tiščijo delavce k
...tem in vzdržujejo sedanje
...plače, ker vlada med tujerodnimi
...in domačimi delavci škodljiva od-
...tujenost, ker ni med vsemi izko-
...riščanimi dlavci tiste bratske ed-
...nosti, ki je potrebna za uspešen
...boj izkoriščanih proti izkorišče-
...valcem.

V trdni nadi, da bo ta knjiga
...v znatni meri pomagala sloven-
...skemu delavcu pri učenju angle-
...ščine ter ga tako vsposabljala in
...krepila za intenzivnejši boj za do-
...sego gospodarske enakosti, jo z
...velikim veseljem pozdravljamo
...ter najtopleje priporočamo.

Sedaj še par besedo knjigi sami.
...Naša maloštevilnost jemlje
...opravičenost ceniti knjigo v nje-
...nih podrobnostih. Nespametno bi
...bilo pričakovati pri naših razme-
...rah enako knjigo brez hib in po-
...manjklivosti, brez katerih tudi ta
...knjiga ni; taka hiba n. pr. je ne-
...navedba akcentov v izgovorjavi
...angleških besed in še par drugih,
...ki pa v celosti ne zmanjšujejo
...vrednosti tega dela. Hvalevreden
...pa je dodatek o naturalizaciji, o
...navodilih za angleška pisma ter
...angleški pisavi; kajti do sedaj
...delavec še ni imel dosti ali celo
...nič prilike, da bi se o vsem tem
...poučil.

Prepričani smo, da se bo vsak
...začetnik v angleščini te knjige s
...pridom posluževal.

Knjiga stane \$2.00 ter jo je na-
...ročiti pri avtorju V. J. Kubelka,
...538 W. 145 St., New York, N. Y.

"Prison Memoirs of an Anarchist"
...se imenuje knjiga, katero je spis-
...al dobro znani anarchist Alexan-
...der Berkman in je ravno kar iz-
...šla.

V njej je živo opisano, kako se
...je z žnjim in z drugimi kaznjenci
...ravvalo v zapadni kaznilnici v
...Pennsylvaniji, kamor je bil obso-
...jen na daindvajset let ječe, zara-
...di napada na Henrey C. Frieka,
...glavnega poslovedovdjo Carnegie-
...jevega podjetja v Pittsburgu in
...v bližnjih naselbinah. Meseca ju-
...lija leta 1892. se je namreč vršil
...velik štrajk jeklarnih delavcev v
...Homestead proti znižanju plače.
...Ta štrajk je sedaj s krvavimi
...črkami zapisan v zgodovini orga-
...niziranega delavstva. Atentat je
...izvršil z namenom, da maščuje
...smrt delavcev, ki so bili postre-
...ljeni od barab in izmečkov člo-
...veške družbe, nalašč zato impor-
...tiranih po Frieku. V knjigi je
...jasno in stvarno dokazano, da se-
...dajne kaznilniške institucije ne
...ogovarjajo svojemu namenu, da bi
...kaznjence moralno popeljale,
...ampak ravno nasprotno, vzamejo
...jim še tisto malo dobrega, kar
...prinese seboj. Natančno je opi-
...sano, kako surovo in kruto se po-
...stopa s kaznjenci. Za vsak nič
...se jih muči in zapira v temnico,
...strada in tepe. Hrana se jim od-
...grava samo zato, da si lakomni
...oskrbniki zaporov polnijo svoje
...žepce. Če se pa kateri kaznjencev
...drzne protestirati proti temu po-

četju, češ, da je tako početje pro-
...pustavno, ga pošljejo takoj v
...temnico, za hrano mu dajo pa suh
...kruh in vodo, a le toliko, da mu
...lažni želodec razdražijo. Tako po-
...stopanje povzroča, da dosti
...jetnikov zblazni izvrši samomor
...postane jetičnih, ali ga zaradi
...kake druge bolezni dosti prerano
...umre. Kake orgije in druge hudo-
...bije se po zaporih vrše, je sploh
...nepopisno.

Želeti je, da vsak Slovenec zmo-
...žen angleščine, čita to knjigo, ker
...je jako interesantna in podučljiva.
...V njej je živo opisana vsa
...mizerija kapitalistične družbe in
...njenih žrtev.

Knjiga je lepo vezana in ima
...512 strani. Mi jo kar najtopleje
...priporočamo vsem. Dobiti jo je
...pri: Mother Earth Publishing
...Association, 55 W. 18th St., New
...York, N. Y. Stane \$1.50.

**STE ŽE SLIŠALI KAJ O ZA-
...DRUŽNI TRGOVINI ALI
...KONSUMIH.**

Podjetja vseh vrst vstanovlje-
...na podlagi združnosti, so po-
...djetja bodočnosti; samo le-ta i-
...majo zasigurjeno svojo bodočnost
...poleg drugih koristnih družabnih
...naprav, ki služijo v občo korist
...človeštvu.

Kdor se želi poučiti natančneje
...o združnih podjetjih, — kar je
...treba znati vsakemu, ki se šteje
...naobraženim naj nemudoma naro-
...či knjigo

**"ZADRUŽNA PRODAJALNA
...ALI KONSUM"**,
...ki jo je založila slov. sekcija J.
...S. Z.

**CENA KNJIZICI JE 15c ENA
...S POŠTINO** in se jo naroča pri
...upravnistvu Proletarca, 2146
...Blue Island Ave., Chicago, Ill.

Trgovci knjig dobe popust.

**CENE POSAMEZNIH ZVEZ-
...KOV SOC. KNJIZNICE.**

1 iztisov	---	---	\$0.05
10 istisov	---	---	.40
25 istisov	---	---	.85
50 istisov	---	---	1.50
200 istisov	---	---	4.25
500 istisov	---	---	10.00

Ali si je že vaša organizacija
...naročila 100 istisov "Sociali-
...stične knjižnice", katere bode-
...te razdelili med nezavedne tovariše
...na prihodnji veselici. — Ako tega
...še niste storili, skrbite, da se to
...zgodi.

**"NATURALIZACIJSKI ZA-
...KON"** se imenuje knjižica, ki je
...namenjena za tiste rojake, ki že
...le postati državljani Zed. držav.

Zakoni za naseljence so čedalje
...bolj strogi, treba je, da si vsak
...nabavi tozadevno knjižico, v ktri
...se razlaga, kako se postane
...ameriški državljan.

Knjižica stane 16 ct. s poštnino
...in se jo naroči pri sođr. Fr. Petri-
...ču, 111 N. Market St. (S. Slavic
...Sec.), Chicago, Ill.

**NAROČITE SE NA DNEVNIK
..."ZARJA"**

Kdor želi čitati podučne članke
...o socializmu in novice iz starega
...kraja, ta naj se naroči na edini
...slov. socialistični dnevnik "ZAR-
...JA."

"Zarja" izhaja v Ljubljani,
...Šelenburgove ulice št. 6/II in stane
...za Ameriko \$6 za celo leto.

Glasilo hrvatskih socialistov je
..."Radnička Straža", 1830 South
...Centre Ave., srbskih sodrugov pa
..."Narodni Glas", 2316 Clybourn
...Ave., Chicago. Prvi stane \$2.00,
...drugi pa \$1.00 za celo leto.

**Še danes naročite en iztis
...slavnega romana**

"JUNGLE",

kjer so popisane delav-
...ske razmere chicaških
...klavnice. Cena znižana na
...75 centov s poštnino vred.

Upravnistvo Proletarca.

POZOR ROJAKI!

Slišal sem, da tu v Kansasu pro-
...dajajo naše žganje, kar pa ni res-
...nica, kajti to žganje ni bilo kup-
...ljeno pri nas. Kdor izmed rojakov
...hoče rez dobro žganje iz poštenih
...rok, naj pride sam v žganjarno
...ali pa naj piše na spodaj navedeni
...naslov in mi mu bomo takoj po-
...slali po ekspresu.

JOHN MLINARICH & CO.,
...Distillers,
...MINDEN MINES, MO.

ADVERTISEMENT

ALOIS VANA
— izdelovatelj —
sodovice, mineralne vode in raz-
nih neopojnih pijač.
1837 So. Fisk St. Tel. Canal 1406

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

izdravnika preiskava brezplačno—pla-
čati je le zdravila, 1924 Blue Island
Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 po
polj; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago
živeči bolniki naj pišejo slovensko.

M. A. Weisskopf, M. D.
Izkušen zdravnik.

Urađuje od 8—11 predpoldne
in od 6—9 zvečer.
1842 So. Ashland Ave.
Tel. Canal 476 Chicago, Ill.

**I. STRAUB
URAR**

1010 W. 18th St. Chicago, Ill.
Ima večje salogo ur, veriže, pre-
nov in drugih dragotin. Izvršuje tudi
vsakovrtna popravila v trej stroki pa
sejo niaki ceni.

**POZOR! SLOVENCII POZOR!
SALOON**
s modernim kegjiščem

Sveže pivo v sodkih in buteljšk
in druge raznovrstne pijače ter unijaki
smodka. Potniki dobe čedno premo-
ščiše za nisko ceno.

Postrežba točna in isberna.
Vsem Slovincem in drugim Slovincem
se toplo priporoča.

MARTIN POTOKAR,
1625 So. Centre Ave. Chicago

Dobra domača kuhinja. Odprto po dnevi in po noči.

"BALKAN"
KAVARNA - RESTAURACIJA
— IN POOL TABLE —
M. Poldrugac 1816 So. Centre Ave.

Deni danes na stran in imel boš jutri!
Začni se nočoj!
Mi smo blizu tvojega doma
in imamo odprto od sobotah od 6. do 8. ure.
INDUSTRIAL SAVINGS BANK
2007 Blue Island Ave., Chicago, Ill.
Varno, udobno in primerno! 22 let poslovanja.

Kdor hoče dela
naj se nemudoma naroči na najnovejšo knjigo:
"Veliki Slovensko-Angleški Tolmač"
da se bo lahko in hitro brez učitelja priučil angleščine. Knjiga obsega poleg
slov. angl. slovnice, slov. angl. razgovore za vsakdanjo potrebo, navodilo za angl.
pisavo, spisovanje angleških pisem in kako se postane ameriški državljan. Vr-
hutega ima knjiga dozdaj največji slov. angl. in angl. slov. slovar. Knjiga, trdo
in okusno v platnu vezana (nad 420 strani) stane \$2—in se dobi pri:
V. J. KUBELKA, 538 W. 145 St., New York, N. Y.
Edino in največje založništvo slov. angl. in
raznih slovenskih knjig. Pišite po cenik.

ZDRAVLJENJE V 5 DNEH Varicocele
Hydrocele
BREZ NOŽA
IN BOLEČIN
Ozdravim vsacega, kdor trpi na Varicocele, Structuri; dalje ozdravim
nalezljivo zastrupljenje, živčno nezmožnost, vodenico in bolezni tiščih
se moških.
Ta prilika je dana zlasti tistim, ki se izdali že velike svote zdravni-
kem ne da bi bili ozdravljeni in moj namen je, pokazati vsem, ki se bili
zdravljeni po tucatih zdravnikov, brezuspešno, da posedujem le jaz
edino sredstvo, s katerim zdravim vspešno.
Popravite Vaše zdravje
Pridite v moj urad in govorite zaupno. Govorimo vse jezike. Debili
boste najbolje naveste in prednosti, ki sem si jih iztekel v moji 14 letni
praksi kot specialist v boleznih pri moških.
Ozdravim pozitivno šelodec, pljuča, ledice in neprilike v jetrih.
(Za neuspešno zdravljenje ni treba plačati).

TAJNE
moške bolezni
zbuga sagona, bolezni v
ledicah in jetrih
zdravim hitro za stalno
in tajno. Živčne o-
moglosti, slabost, napor,
zastrupljenje in zbuga
vode.

PLJUČA
naduho, Bronchitis, sr-
ne bolezni in pljučne
zdravim po moji naj-
večji metodi

**Zastrupljenje
krvi**
in vseh drugih kožnih
bolezni, kakor prišče,
lucije, onemoglost itd.

Ženske bolezni
beli tok, bolečine v o-
zature, garje, oteklina, po-
đu in druge organske
bolezni zdravim za stal-
no.

(Preiskovanje
brezplačno) (Nasveti zaston)

DR. ZINS, 183 N. Clark Str. Chicago
med Randolph in Clark
Odprto: 8 zjutraj do 8 zvečer. Ob nedeljah od 8 zjutr. do 4 pop.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in urednik:

Slovenska delavska tiskovna družba v Chicago, Ill.

Naročnina: Za Ameriko \$1.50 za celo leto, 75c za pol leta. Za Evropo \$2 za celo leto, \$1 za pol leta.

Opomba po dogovoru. Pri spremembi besedila v obliki novega naznaka tudi STARJ naslov.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY by South Slavic Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois.

Glasilo Slovenske organizacije Jugosl. socialistične Zveze v Ameriki.

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada, \$1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries \$2 a year, \$1 for half year. ADVERTISING RATES on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

2146 Blue Island ave. Chicago, Ill

POSLEDICE IZNAJDBE.

Edini cilj kapitalizma je profit. Kako povečati svoj dobiček, to je glavno in edino strmaljenje vsakega kapitalista. Profit pomeni zanj biti ali ne biti. In nič bi proizveden kapitalistom v njihovi gonji ne moglo biti bolj dobrodošlo kakor iznajdba, ki omogočuje zmanjšanje izdatkov ter izvišanje dohodkov.

Kako uplava razvoj tehnike in organizacije na uspešnost dela, je svoj čas prav nazorno pokazal profesor Kammerer v razpravah socialno političnega društva na Dunaju. Nekaj primerov: pri strojih v tovarni je bilo zaposlenih 54 kurjačev in dva višja kurjača. I tona pare je veljala 19.8 vinarjev. Nato so vzdali verižne brane. 34 kurjačev je bilo odveč, namesto teh sta prišla dva strojnika. I tona pare, vstevši obresti in odpis za nove naprave, je stala le še 11.4 vinarjev. Razvoj v rudarstvu je povzročil, da se je zvišala množina premoga, ki ga izkoplje rudar na leto od 130 ton v letu 1850 na 260 ton. Stroji za dela pri zemeljski poglobitvi so se tako izboljšali, da opravi danes enako delo, ki ga je pred leti opravilo 25 moč, le devet moč in strahki za odstranitev enega kubičnega metra zemlje so se znžali od 90 vinarjev na 30 vinarjev. V modernih veleobratih vidimo, kjer je delalo pred leti še 10, 15, do 20 moč, le še po dva do štiri. In proizvajanje narašča vzlic temu od leta do leta, pri strojih stoji le še po nekaj moč, da jim strežejo. Ali še druge primere. Za 100 funtov preje, pri ročnem delu, je bilo treba 3117 delovnih ur in 458 K 40 vinarjev mezde, enako množino preje je zvil stroj v 19 urah, stroški pa so znašali 6 K. Za 1000 funtov šivank je bilo treba 475 ur ročnega dela, stroški so znašali 412 K 80 vinarjev; stroji so napravili enako množino šivank v 12 urah in stroški so znašali 10 K 80 vinarjev. 100 funtov žebeljev za podkve je bilo opravljenih z ročnim delom v 250 urah stroški so znašali 314 K 40 vinarjev, po upeljav strojev je bilo treba za enako množino žebeljev, le še 63 ur in 114 K mezde, 10 plugov z ročnim delom je bilo izgotovljenih v 180 urah, stroški so znašali 274 K 80 vinarjev; pri uporabi strojev je bilo treba za 10 plugov le 37 ur in 39 K 90 vinarjev stroškov. Sto tisoč cigaret napravi delavka na roko v 990 urah in njena meza znaša 490 K 80 vinarjev; ko so uvedli stroje je bilo sto tisoč cigaret izgotovljenih v 97 urah in stroški so znašali 57 K 60 vinarjev.

Takih primerov bi lahko navedli še nebroj iz najrazličnejših obratov, zlasti pri nas v Ameriki, kjer sta se razvoj tehnike in organizacija dela povzpela na prvo stopinjo.

Vsi ti slučajji bi pričali, tako plodovitost dela, in lahko bi zapeljali do napačnega sklepa, da so izdelovalci vseh teh stvari sami milijonarji in da se jim o bedi in pomanjkanju niti ne sanja. Brez dvomno je, in vsak nepristranski človek mora priznati, da bi živeli ob današnjem stanju tehnike vsi do zadnjega brezskrbno in založeni z najpotrebnejšim. Da temu ni tako, se imamo zahvaliti edinemu kapitalizmu, ki poseduje vsa proizvodna sredstva. Kapitalizem proizvajala le blago, nikakršnih potrebščin, in tudi blago v toliki meri in takrat, kadar se najbolj prilega njegovemu nenasitnemu pohlepu po dobičku. Dostikrat ovira

proizvajanje reči, za katere je močna potreba v najširših krogih, in dostikrat pospešuje proizvajanje reči, ki so brez koristi.

V kričeem nasprotju s proizvajalno možnostjo in s proizvajanjem blaga so delavceve življenske razmere. Vsa nadvrednost njegovega dela teče po dveh širokih in globokih jarkih; kapital, naložen v industriji narašča do skrajnih mej in zemljiška renta se stopnjuje nevezdržema. Vidni znaki naraščajočega industrijskega kapitala so vsakoletne mastne dividende, ki jih spravljajo akcionarji s tihim zadovoljstvom. Nemške akcijske družbe so razdelile v štirih letih od 1907 do 1911 4159 milijonov 500 tisoč mark dividend, čisti dobiček je znašal v isti dobi 5989 milijonov 600 tisoč mark in rezervni sklad teh družb je bil 55 milijard mark. Leta 1910 je vsak delavec v Združenih državah zaslužil eden k drugemu \$518, a produciral pa je vrednost, enako \$1.151 na leto; torej je bil to leto vsak delavec ogoljufan za \$633; ako upostevamo, da je bilo omenjeno leto po ljudskem štetju 6.615.055 industrijskih delavcev, potem so bili delavci to leto ogoljufani za 4187 milijonov dolarjev.

Ob teh številkah se mora proletarec skričiti roka v pest, najmirnejšemu mora zavreti kri, če vidi kaj so ustvarili njegovi žulji, kaj je dosegla njegova pridnost, ne da bi imel od tega kaj drugega, nego golo življenje od danes do jutri.

Drugo skupino kapitalističnih izkoriščevalcev tvorijo posestniki zemlje. En del od teh živi od stanovanjskih najemnin, ki jih ob vsaki priliki povišujejo; prekuopvalni trušti, vladarji plodne zemlje, ustvarjajo umetno draginjo, vlada skrbi očetovsko zanje in tako imajo vsi široko maso v svoji oblasti. In tako tišči proletarec od ene strani železna roka industrijskih baronov, od druge strani mu agrarci vsak grizljaj prodajajo za ceno, ki ni v nobenem razmerju z vrednostjo. Čim bolj dela ljudstvo, čim plodnosnejše je njegovo delo, tem nesramnejše je izkoriščanje industrijskih kapitalistov.

Tako je le majhno število izvoljencev do vratu zakopanih v zlatu, v pravljicnem razkošju živje, dnevi jim potekajo v skrbeh za nove avtomobile in drage toalete, tuje delo jim prinaša dan za dnem višje vrednosti — a na drugi strani trpka beda, dohodkov komaj za najpreprostejše življenje, skrbi za kosček vsakdanjega trdega kruha uničujejo vsako življensko veselje, trdo delo za ono majhno število izvoljencev jih peha dan za dnem v globokejšo otopenost. To so pojavi, ki označujejo razvoj današnjega kapitalističnega družabnega reda.

NAŠA SODIŠČA IN SOCIALNI ZAKONI.

Živimo v deželi napolj razvitega kapitalizma. V teku časa se je ta kapitalizem tako trčno ugnedzil v ves naš državni ustroj, da se danes cela državna mašina tako vrti, kakor se kapitalizmu najbolj prilaga; Bog ne daj, da bi se katero kolesce zavrtelo tako, da bi ne bilo v soglasju s kapitalističnimi težnjami. Zakonodajni aparat, kakor tudi zakonizvrševani, oba zasledujeta samo en cilj: zadovoljitev kapitalističnih interesov. V zakonizvrševalni vladi so sodišča tako žalostna prikazen, da je naravnost skandal, za kulturno državo dvajsetega stoletja. Kapitalizem protežujočo pristranost vsega našega justičnega sistema se kaže vsak dan v jasnejši luči. In danes je le še malo takih ljudi, ki bi verovali v pravičnost naših sodišč tam, kjer stoji pravica nasproti kapitalistične koristi. Treznemu in nepristranskemu človeku se zdi, da so sodniki le postavni izvrševalci mogočnih kapitalistov in prav nič drugega. O tem nam bi vedela usoda naših socialnih zakonov povedati marsikateri zanimivo poglavje.

Sicer zakoniki Združenih držav ne obsegajo posebno veliko socialnih zakonov, vsaj takih ne, od katerih bi imelo delavstvo kaj koristiti, kajti pri nobenem zakonu, ki bi imel prinesiti delavcu kaj izboljšanja, kapitalistična samogoltnost ni prej mirovala, da je bil tak zakon proglašen za nevstaven, torej neveljaven, a še teh par, kar jih ni vzela "slava" po zasluženju naših sodišč in drugih

v to poklicanih faktorjev, se ne izpolnjujejo.

Samoposelniki pa je umevno, da imajo socialopolitični zakoni za delavce vrednost samo tedaj, če se tudi izpolnjujejo. Ampak zelo mnogo je podjetnikov, ki so mnenja: Socialopolitični zakoni se sklepajo, da jih podjetniki kršijo. In resnično, čeprav zveni ta trditev še tako neverjetno, mora tisti, ki stvari pozna, vendar priznati, da je res tako. Podjetniki in njih zastopniki bodo sicer ugovarjali: Zaradi kršenja socialopolitičnih zakonov je najmanj kaznovan, iz tega torej sledi, da podjetniki najbolj izpolnjujejo zakone. V prvem slučaju imajo podjetniki prav; redko slišimo, da bi bil podjetnik kaznovan zaradi prestopka zakona za delavsko varstvo. Popolnoma napačen pa bi bil sklep, da se posveča tem zakonom večja pozornost kakor drugim. Če so kaznovanja v tem oziru redkejša kakor pri drugih prestopkih, tedaj je razlog ta, da je mnogo manj ovadb zaradi prekršitve zakona in drugič: da se pred sodiščem ovadbe redko zadostno dokažejo.

Po svoji današnji uredbi je država izvrševalni organ posejudočih razredov, kapitalistov. Za državo delavec ne velja nič več kakor za posedujoči razred, samo predmet izkoriščanja. Zato so podjetniki tudi proti slehernemu delavskemu varstvu; zakoni za delavsko varstvo so jim samo ovira izkoriščanja.

Če torej država ustvarja delavskovarstvene zakone, tedaj ne stori tega iz ljubezni do delavcev, ampak samo vsled pritiska, s katerim vplivajo delavci potom svojih organizacij na skupne razmere. Sicer država in gospodjoči razredi nočejo priznati, da si delavci izsilijo delavskovarstvene zakone, toda kadar se klepajo taki zakoni, stopi to dejstvo tako jasno na dan, da ga niti največji delavski sovražnik ne more utajiti! Marsikateri zakon so si delavci priborili le z veliko, dobro organizirano agitacijo.

Ker si delavci torej z svojo lastno močjo izsilijo delavskovarstvene zakone, zato tudi država zelo mačehovsko ravna z njimi in se prav nič ne potrujdi, da bi se tudi izpolnjevali. To je tudi razlog, zakaj je tako malo ovadb zaradi kršenja delavskovarstvenih zakonov. Država nažene policijo in milico na vsakega stavarjaka, ki se je upal grdo pogledati izdajškega stavkokaža. Ako ukrade lačen delavec kos kruha, ali ako pobere sirota kepo premoga, hajd ž njimi pred sodišča in gorje jim. Za prestopke, ki sploh niso prestopki, obsojajo sodišča reževe na leta in leta. Da pa se pritira kapitalist zaradi kršenja delavskovarstvenega zakona pred državnega pravdnika, pa je treba še naporenega dela. Zaradi kršenja takega zakona si zatisejo naši državni pravdniki oči in zamašijo ušesa. In če se slednjič po dolgem trudu le posreči, da pride podjetnik pred sodišče, ga še davno ne kaznujejo. Poglavje o razredni justici obsega ogromno gradiva, ki vedno bolj narašča.

Kakor znajo biti sodniki trdi proti delavcem zlasti če so ti socialisti tako znajo biti mili do podjetnikov, zlasti če so njih politični somišljeniki, dočim so itak pripradniki njih razreda. Razlog: "pomanjkanje dokazov" je sodnikom vedno na razpolago. Kdo more podati najboljše dokaze zaradi kršenja delavskovarstvenih zakonov? Delavci, ki so vposleni v obratu? Ampak ali se upa za podjetnika neugodno izpovedati delavce, ki je zaposlen v njegovem obratu? Ne! Zato ne, ker bi prišlo ob krub. Podjetniku delavca niti uplašiti ni treba! Strah pred brezposelnostjo delavca dovolj uplaši, da si ne upa izpovedati proti podjetniku. In gospodje sodniki tudi ne hrepene posebno po resnici, če bi utegnili biti neugodna za podjetika. To je razlog, zakaj je tako malo kaznovan vsled prestopkov delavskovarstvenih zakonov. Čem manj se da izpolnjevanje delavskovarstvenih zakonov nadzorovati po javnosti, tem manj jih podjetniki izpolnjujejo. Na primer v rudništvu! V kateri jami podjetniki izpolnjujejo rudarskopolicijske odredbe? V nobeni! Če je v rovu organizacija, tedaj se predpisi ne kršijo tako predržno, če je pa ni, tedaj se sploh ne izpolnjujejo. V marsikaterih rovih je mnogo prepovedi, toda delo se

vrši brez ozira na nje, kajti če je se na prepovedi ozirali, tedaj bi morala biti produkcija manjša. Podjetnik pa je prvo načelo premog! Za podjetnika zadostuje, da je izdal prepoved. Če se potem zgodi nesreča, tedaj podjetnik samo pokaže na svojo papirnato prepoved, pa je varen pred zakonom. In potem se bere v poročilu rudniškega nadzorstva: lastna krivda, neprevidnost, elementarna neugoda itd. Podjetnik in njegovi uradniki pa si umijejo roke... Da pa bi zažela vlada razmišljati, kako more priti do tega, da se leto za leto pomnoži toliko številni rudarjev vsled "lastne krivde" ali "neprevidnosti", to ji seveda niti na misel ne pride. Vse to dokazuje, da so delavskovarstveni zakoni državi zelo nepriljubljeni in da si morajo delavci poiskati nad njimi drugega varuha in stražarja.

Ako hočejo delavci, da se bodo njim koristni zakoni tudi izpolnjevali in sicer brezpogojno, ne oziraje se na to ali je kršitelj Peter ali Pavel, potem morajo delati na to, da pridejo v zakonizvrševalne zastope močje, ki bodo delili pravico ne oziraje se na to, ali si kapitalist ali delavec, močje, kojih čut pravičnosti ni okužen z korupcijo in ki svojega značaja in svoje poštenosti niso izročili kapitalistom v službo. Take močje dobite le izven kapitalističnih strank — v socialistični stranki.

Je pač tako.

Dandanes samo tisti kaj velja, kdor kaj ima. Ako si bogat, ako veliko premoreš, veljaš v oči današnjega sveta za vse. Tebi je dovoljeno vse; vsaka vrata so ti odprta, povsod si dobrodošel, povsod te pozdravljajo in se ti klanjajo. Tvoji grehi so vedno malenkostni, če so še tako veliki; tvoje vrline so veliko vredne in hvaljene, če so še tako majhne.

Vse kaj drugega pa je, ako si reven in ubog. Nihče te noče poznati, vsakdo zapira duri pred teboj, nikamor nisi dobrodošel. Tvoji grehi so vedno velikanski, če so še tako majhni; tvoje vrline so vedno ničeve, če so v resnici še tako velike. Tvoje poštenje ni vredno nič, brez veljave si samo zato, ker nič nimaš, pa imej še toliko in še tako dobrih lastnosti.

Današnji kapitalistično nadahneni svet cení samo denar, premoženje, osebne vrline in današnji družbi ne veljajo nič. Ljudje pač ne premislijo, da nihče ni bogatelj, nihče si pridobil premoženje z delom svojih rok. Vse bogatstvo je sad delavskega truda in energije, a kljub temu so delavci, ki proizvajajo bogatstvo dan na dan, ki z delom svojih rok spreminjajo nič vredne tvarine v dragocene, ki s svojim delom spravljajo na dan globoko v zemlji skrite zaklade, revni, brez premoženja, in vsled tega zastopavljeni in nesrečni, pri tem ko ljudje, ki nič drugega ne delajo kakor to, da zapravljajo od delavcev ustvarjeno bogatstvo, imajo vsega dovolj, da, celo sto in stokrat preveč.

Položaj delavcev je danes že itak sam na sebi kritičen, a k tej splošni mizeriji delavcev pride še brezposelnost, boleznj, poškodbe in starost. Kako naj si delavec kaj prihrani za vse te slučaje, ako niti za dostojno vsakdanjo življenje ne zasluži. Kljub temu, da delavec za človeško družbo žrtvuje vse, celo svoje zdravje in često tudi svoje življenje, se današnja kapitalistična družba ne briga za delavca. V vsakem omenjenih slučajev je delavec izpostavljen največji bedi in trpljenju.

Vsak ameriški delavec ve, da so delavske razmere v Zdr. državah vsak dan slabše, a resnica je, da so ljudje, ki grabijo produkt delavcev, vsak dan bogatejši!

Vse to pa se godi samo zato, ker imajo delavski izkoriščevalci vlado v svojih rokah. In večina ameriškega naroda je vedno še tako nerazodna, da pričakuje rešitve od republikanske, demokratske ali napredne stranke, ki so pod popolno kontrolo delavskih izkoriščevalcev, kar se pravi toliko: oni pričakujejo, da si bodo kapitalisti sami sebi vrat zavili!

Pojasniti nezavednim delavcem to veliko in usodepolno zmotno, je dolžnost in naloga zavednega in organiziranega delavstva. Vsak zaveden delavec mora postati agitator resnice in spoznanja.

NEVERJETNO, A RESNIČNO.

Človeku se zdi neverjeno, da se dobe ljudje, katerih ni okužilo popolnoma kapitalistično ozračje, dasi so živeli vse svoje življenje v njem, ljudje, ki so ostali pošteni in častni, dasi so vzrasli na taki grodi človeške družbe, da je prava poštenost in prava moška čast bela vrana. Tak moč je angleški finančni minister Lloyd George, ki zastopa mnenje, da je temelj vsake države delavstvo, in da mora biti ta temelj krepak, da mora imeti delavstvo dalekosežne možnosti, da se razvija in uspeva, da se razmahne z njim vred vse, kar sloni na tem temelju. Lloyd Georgeovi govori so izšli v knjigi z naslovom "Boljši časi". Nekaj najmarkantnejših rekel iz njegovih govorov podajamo našim čitateljem, da lahko primerjajo, kako cení družabni in gospodarski razvoj, katerega kvas je delavstvo, angleški finančni minister in kako ozkosrdni so nazori onih, ki vladajo nas:

"Že stoletja so potekla od onih dob, ko je družba odpravila tudi za največje zločince kazneni stradanja, in ko je bilo človeštvo na najnižji stopnji barbarstva, ni kaznovalo otrok zločincev s tem, da bi jih pustilo stradati. Kaj pa se godi danes v tem velikanskem obratu narodnega gospodarstva? Pride od poloma, izbruhne panika. Na milijone delavcev je prisiljenih, da neprostovljno počivajo. Delavcev ne zadene noben ošitek. Ali je modro, ali je pravično, ali je človeško, da trpe pomanjkanje? Pošteni delavci preletajo križem vse ceste, begajo iz mesta v mesto, od ene tovarne do druge, beračijo za delo kakor za miloščino. In ko se dan nagne, gredo s težkimi koraki domov, trudni so, s praznimi rokami se vračajo, pozdravljajo jih doma zbegani, muhotrpnj obrabi — in katerih gleda le lakot, skrb. Prišel bo dan, in ni prav daleč, ko se bo Angleška stresala, da je trpela take razmere, med tem ko se je valjala v zlatu. Ponavljam: brez ozira na to, da je to skrajno nečloveško in nepravično, to je rop, je zaplemba delavčevega deleža na narodnem bogatstvu. V letih najugodnejše konjunktore je delavec pomagal pridobivati neizmerna sredstva, milijarde se potekale v narodno premoženje. Resnično, kdo bi ne verjel, da bi lahko pogrešili nekaj milijonov, ki bi obvarovali delavec lakote in morečih skrbi. Nesпамetno besedičenje se širi, da bi zakonito priznanje delavčeve pravice zapodilo kapital iz dežele. Ali naj verujemo, da bi kapitalisti, čim bi se čutili prizadeti, bili res v položaju, da otrasejo vsak trenutek prah te dežele s svojih nog in da bi šli s svojim kapitalom v dežele, kjer ni socialistov in ne agitatorjev in ne radikalnih politikov. Lordi in njihovi pristaši se širokoustijo tako, kakor da bi naše velike rudniške zaklade v času normanskih zmag prinesli predniki enega od veleposetnikov semkaj in da so jih ustanovili vojvodi, grofi in baroni potem, ko so ti gospodje ukradli ljudstvu občinsko skupno zemljo. Da, celo to naj bi jim morali verovati, da so vsi naši zalivi in vsa naša pristaništa nastala le vsled bistroumnosti tega ali onega barona. S tem namigavajo tudi že ti gospodje, da bi bilo neizmerno zlo posledica radikalne zakonodaje, če bi le ta imela svobodno pot. In na svoje največje začudenje bi rudar videl lepega jutra, da je ves premog izrpan in prenešen na Nemeško, da so vsa naša pristanišča zamašena in da so ladje naselje na visokem pesku. Ker kapital je ubežal.

Nihče ne more sedaj vladajočega sistema resno zagovarjati. Lehek imenujem dvanaest let, ki imajo v dneh najslabotnejšega prometa toliko skupnih dohodkov, da bi s temi dohodki lahko preživljali najmanj 50.000 delavcev in njihove družine v zimskem času. In vendar razglašajo ti močje, da je vzrok gorjaj brezposelnosti le v tem, ker je delavcev kruh še neodhvaljen. Ali dokazano je, da plačuje delavstvo v razmerju s svojimi dohodki več občinskih in državnih davkov, kakor pa premošni sloji. Na vsak način moramo prepričati, da bi se obdavčile najpotrebnejše življenske potrebščine. Čas je, da prispevajo k državnim zahtevam posestniki zemlje in rudnikov od svojega bogatstva.

Londonsko zemljišče je vredno

več kakor vsi občinski dolgov vsega kraljestva in njegova vrednost narašča neizrečno z vsakim letom. Kdo je ustvaril to bogatstvo? Posestniki zemljišč prav gotovo ne! London je bil močvirje in še tega niso ustvarili zemljiški posestniki. Kdo je spremenil močvirje v zlatonosno zemljišče? Ma posestnik zemljišča? Njegova delavna moč? Njegove bistrne misli — žalostno bi bilo, ko bi bili od teh odvisni — njegova dalekovidnost? Edino in samo le združeni moči vseh v obrtu, trgovini in prometu londonskega pristanišča zaposlenih oseb, veletrgovci, agenti, posestniki ladij, pristaniški delavci in delavci po različnih industrijah, vsi ti, le posestniki zemljišč ne, v katerih blagajne stekajo neizmerne svote, med tem ko pohajajo dirke. Sedem procentov vsega prebivalstva živi v sirmatstvu in tretjina še celo postopno bede. Vsem tem manj moralna in telesna moč za trajno delo. Kaj naj tudi družega pričakujemo, če vidimo njih demove? Tam mora biti nekaj ne zdravega, kjer se tlači v enes tesnem prostoru 3, 4 in celo 5 ljudi.

Kdo je lastnik zemlje? Lastnik zemlje je gospod, ki ni svojega premoženja zaslužil sam. Njegov edina naloga, njegov največji pomen je v tem, da z vsem dostojanstvom zavziva bogatstvo, ki proizvajajo drugi. Posestniki zemlje dobivajo velike svote, čemsi Nikdar niso pogrezali premoženje, zemljo. In vendar zahtevajo nekakšno božjo pravico — le dovoljenje, da tvegajo ljudje in rudnikov svoje življenje — vsak leto velike svote. Če pa zahtevamo od njih, naj dajo nekaj v ubogim rudarjem, nas že tega pogledujejo. "Samo pol groša pravimo mi. Ali oni odgovarjajo: "Tatovi!"

Čas za temeljit preobrat je počel. Ta čas napoči za vsako povzetje, pa naj bo gospodarskega državnega ali verskega značaja. In gorje rodu, ki mu manjka program za njegovo nalogo! Mislim da je široka ljudska masa oborožena za velike dogodke, da, naravnost čaka nanje. Svetu ljudstvu: Razširite svoje politične cilje! In če ste to storili, ostnite jim zvesti z neomajno odločnostjo, ki vodi preko vseh težk in razočaranj, dokler se ne izpolni cilj vašega osvobođenja. Kdo je postavil deset tisoč ljudi za lastne zemlje, nas druge za pripenice v deželi našega rojstva? Kdo je odgovoren za sistem, ureja, da oni, ki ne dela, dobijo vsako uro po noči in po dnevi, le bdi ali spi več kakor pa njegovo uboženo sosed vse leto trdega dela? Kdo je postavil te zakone? Kdaj ga rok njih je napisala?

To so vprašanja bližnje bodočnosti. Odgovori so polni nevarnosti za oni red, ki ga predstavljajo lordi ali obloženi z bogatimi in osvežujočimi sadovi za žejna tona mas, ki so prehodile prapozitja temnih dob, za katere se užiga jutranja zarja.

Finančni minister je govoril tako!

Kakšna pravica je to?

V Salem, Mass., se vrši proces proti delavskim voditeljem: Etor, Giovanitti in Caruso, češ, da so skrivni umora delavke La Pizzo, V Charles Lake, La., je pred sodiščem nad petdeset delavcev, češ, da so krivi umorov, katere so izvršili najeti morilci lesnega trsta. Te vrste obtožb zoper delavstvo in njegove voditelje pozna zgodovina ameriške justice nebroj. Toda ista justica, ki preganja za svoje pravice boreče se delavce brez vsakega vzroka, ista justica se ne zmeni za ostudno početje kapitalističnih oboževcev, ki najemajo za denar tolpe pretepačev in morilcev z namenom, da streljajo in morijo delavce, kadar so isti prisiljeni nastopiti proti brezobzirnemu izkoriščanju kapitalističnih pijavk. Kapitalisti in v takih slučajih direktni morilci, a katerega oblast se zmeni zato. Kdaj je bil še se kak tak morilec pred sodiščem? Nikoli! Takih slučajev pozna zgodovina razrednih bojev v Ameriki brez števila.

Turški vojaki bodo sedaj lahko imeli "zbiškane" čevlje, če jim posreči poloviti vse tiste Grke-čevlje-čistilce, ki so odšli v Chicago — "brani domovino!"

Debata med Kristanom in Sojarjem.

Okrog 3. ure popoldne je sodr. J. Zavrtnik st. kot predsedatelj otvoril shod. Dvorana je bila do kraja zasedena. Na galeriji so bile večinoma ženske. Smelo se me računati, da je bilo blizu 600 oseb navzočih; med temi je bila več kot polovica nesocialistov, ki so bili veči del farani g. Sojarja. Zavrtnik je v kratkem nagovoru povedal, da je shod sklican pod pokroviteljstvom jugoslovanskega socialističnega kluba štev. 1. J. S. Z. Glavni govornik je sodrug Etbis Kristan. Govorila bosta tudi dva angleška sodruga. Besedo ima tudi vsak nasprotnik socializma in sicer s popolno svobodo govora. Povabljen je župnik g. Sojar, kateri je prvi sprožil debato; če ga ne bo, lahko zavzame nasprotno stališče kdo drugi. Opozarja na strog mir in red. Navzoči naj pazno poslušajo in potem sami dodajo.

Prvi govornik je sodrug Etbis Kristan, prvi in edini socialistični svetovalec v mestnem svetu ljubljane na Kranjskem.

Etbis Kristan

nastopi ob burnem aplavzu: "Sodruzi! Cenjeni zborovalci! Odkar je se pojavil prvi človek na svetu, pojavilo se je z njim tudi hrepenenje po sreči. Sploh ni živga bitja, katero bi ne čutilo hrepenenja po boljšem. Ali človek je bil prvi, ki se je vprašal: Kaj je sreča in kje jo najti? Žival — muha, riba, slon itd., čuti vse gorje kakor človek, toda vprašati ne zna. Človek lahko vpraša. In to vprašanje se je ponavljalo in ponavljalo — ponavljalo se še danes; toda prijatelji, odgovora na vprašanje: Kje je sreča, še do danes ni. Bili so ljudje, ki so od pamtvice iskali srečo, ki so si stavili to vprašanje: ljudje, ki so hoteli dati človeštvu nekaj izboljšanja, nekaj dobrega, kar bi jih moglo zadovoljiti in osrečiti; toda po neštetihih poizkusih so končno obupavali, da bi dobili odgovor na to vprašanje, da bi našli uspeh. Ti niso bili zaslepljeni! Ne! Bili so idealni ljudje, trakovskih je še danes obilo na svetu. Ali bila so pota, ki jih niso poznali; bile so ovire, ki jih niso razumeli. Prišli so končno do spoznanja, da je na svetu toliko slabega, toliko gnjilega in toliko krivičnega, da sreče sploh ni v tej solzni dolini in da je tudi ne bo. Kamor se je človek obrnil, naletel je na hudo, ki mu je grenilo življenje. Tolažili so druge, da sreče ni na svetu. Mogoče je kje drugje — tu je ni. In tako je nastala misel, da prava sreča pride še le po smrti v nebesih, v peklu ali kjerkoli že.

Ali kljub temu so ljudje iskali nečesa. Nikoli se ni mogel človek potolažiti s tem, da bi moral celo svoje življenje na tem mestu prebiti v bedi in dočakati srečo šele kadar umre. Vedno in vedno je v srečo človeka kila želja, da si najde srečo tu na svetu, kjer živi — da si zboljša življenje in da ga kar najbolje uživa, dokler je živ, ne pa da v bedi in trpljenju čaka na neko mistično srečo, ki mu je obljubljena nekje po smrti. (Poydarjam tukaj, da se ne bodo potem zavijale moje besede: Jaz ne napadam s tem nobene vere niti ne branim nikomur verjeti v Boga, nebesa in druge posmrtnosti!) (Aplavz.)

Sodrug, prijatelji! To večno hrepenenje po sreči se imenuje z drugo besedo: socialno vprašanje. Kaj pa je socialno vprašanje? Na kratko: socialno vprašanje je, kako si naj človek zagotovi najboljše dosegljivo srečo na tem svetu. Toda to vprašanje ni vprašanje posameznika. Kdor je mislil, da bo to sam opravil — kdor je mislil, da pojde sam svojo pot naprej po svetu in da bo s komolcem odrinil vsakega, kdor mu bo na poti, ta se je motil. Motili so vsi, ki so tako mislili in še danes se motijo vsi tisti, kateri učijo, da si mora vsak posamezni človek na svojo pest priboriti srečo in neomejeno svobodo. Prijatelji, to so nauki anarhizma. Jaz pa nisem anarhist! Čeprav so oblasti na Ellis Islandu in župan in šef policije v Springfieldu (Ill.) mislili, da nosim bombe v žepu — nisem niti najmanjše temu podobne stvarce pri sebi (govornik obrne žep; smeh in ploskanje) in baš tudi oblasti so se motile.

Besede o neomejeni človekovi svobodi so lepe, ali v realnem življenju ne zaležejo nič. Neomejena svoboda je pesniška svoboda. Kot pesnik si ustvarjam lahko vse; gore in doline, reke in potoke, oblake in sonce — vse lahko proglasim za svoje. Toda kot raziskovalec resničnega življenja moram gledati z drugimi očmi. Neomejena svoboda ni nič! Pustite otroka samemu sebi brez zasčite — mrtev bo v 24 urah. Pustite odrasčenega človeka samemu sebi in začeti bi moral tam, kjer je prišel prvi človek, ako bi hotel živeti.

Iz vsega tega je razvidno, da vprašanje človeškega blagostanja ni individualno vprašanje. Delati moramo vsi. Delati mora cela človeška družba za rešitev tega vprašanja. Beseda "družba" se imenuje po latinsko "societas", posamezen član družbe pa "socius", iz te latinske besede izvira beseda socialen, socialno vprašanje in socializem.

Če hočemo poznati socialno vprašanje, moramo poznati zgodovino človeške družbe, poznati moramo njen razvoj, poznati moramo znanost. Ali tukaj je spet križ! So ljudje — in taki ljudje se radi oblačijo v črno — ki pravijo, da je znanost hudičeva reč! Pravijo, da znanost pove ravno to, kar je nasprotno bogu in sv. veri. Pravijo, da je bog ustvaril družbo, torej ljudi in sicer po svoji podobi — da je vse tako nastalo po "božji volji", nakar je potemtakem tudi "božja volja", da imamo potem dedekarji precej svojeglavne možgane in ne damo dosti na take trditve. (Ploskanje in smeh.)

Znanost — sodrugi in prijatelji — je merodajna za poznavanje človeške družbe. Znanost nam pove, da je človeška družba produkt tisoč in tisočletnega razvoja. In za razvoj družbe bilo je merodajno človeško delo. Delo je pa zopet merodajno od sredstva, s katerim se je človek poslužil, da je izvrševal delo. Postavimo se na katerokoli stališče: najsi bo na znanstveno stališče, da se je človek razvil iz nižjih bitij, ali pa na mitološko stališče, da je človeka ustvaril Bog, povsod pridemo do zaključka: prvi človek je bil velik revež. Pa vzemimo stališče židovske vere. Recimo, da je Bog ustvaril Adama, ustvaril je Evo in ustvaril je tisto proketo kačo. (Smeh.) In ko je Adam, zapeljan, prvi vgriznil v tisto jabolko, ga je Bog pognal in paradiza z besedami: "In v potu mojega obraza boš jedel svoj kruh." Adam je bil revež — nag in brez vsega. Bog mu ni dal obleke, ne čevljev, ne orodja ne hiše — ni mu dal gladkih cest, ne železnice, ne čolna ne mašine — dal mu ni ne krampar, niti pluga. Prvi človek je bil torej brez vseh pripomočkov. To trdi tudi znanost. Človek ni imel ničesar, s čimer bi si pridobil živež in se ubranil pred zvermi, mrazom, vročino in povodnjom. Toda bil je človek — in že med prvimi človekom in živaljo je bila razlika. Bila je razlika med njim in opico. Opica zamore pobrati s tal kamen in ga postavi na drugi prostor; človek je kamen pobral in ga zalučal v daljavo. To je delalo velikansko razliko med človekom in opico. S tem, da je človek zagnal kamen v daljavo, je s svojo roko — ljšal učinek za toliko, kolikor — je padel kamen. Da je človek to storil, moral si je v prvi vrsti zahvaliti (tistem delu svojega živčevja, ki se končuje v glavi in kateremu pravimo možgani. In ravno ta edini pripomoček človeka, da je začel misliti, bil je odločilen za razvoj čele človeške družbe, kar je trajalo tisočletja. Človek je bil prepuščen samemu sebi in spretnosti svojih rok in svojih možganov. Možgani so človeka učili, kako mora delati; možgani so človeka učili, kako se mora boriti za obstanek; možgani so ga učili, kako je najboljše živeti in kako priti do sreče. Ali sreča je bila še daleč — milion in milion stopnic pred njim. Človek se je lotil vsega, kar je imel na razpolago. Učil se je in učil. Delal je in delal. Iz kamena in lesa je naredil prvo orodje. Delal je naprej in našel je bron; za bronom je našel železo in naredil je boljše orodje. Tako se je človek spopolnjeval do današnjega dne.

Prijatelji! Vsaka nova iznajdba, vsak nov izum človeka je bila zanj — revolucija. Seveda, — zdaj smo spet pri tej nesrečni besedi "revolucija". Prišel bo naokrog kakšen lump, pa bo trobil med svet, da jaz tukaj govorim o revoluciji — o bombah in potokih krvi! (Smeh.) Še vedno imamo ljudi, ktere obleti zona, če le slišijo besedico "revolucija" in predstavljajo si tolpo ljudi divjih obrazov, razmršenih las, ki drve proti škofovski cerkvi v Ljubljani... Seboj vlečejo polno "kišto" dinamita in peklenških strojev... V zrak je šla cerkev!... Nato jo vdero proti franciški cerkvi! — Za njimi se pa vali drhal pijanih bab in policije s petrolejem polijo hiše... Ogenj... upitje... klanje... kri v potokih! — Tako si predstavljajo reveži na duhu. Toda, cenjeni zborovalci, mi socialisti mislimo vse kaj drugega, kadar govorimo o revoluciji. (Gromovit aplavz.) Tako na primer: Če je kdaj živel človek z imenom Jezus Kristus, bil je on velik revolucionar — pa vs. pismo nikjer ne pove, da bi požgal in moril. Krščanstvo samo na sebi je bila največja revolucija starega veka. Zgodovina je polna revolucij do danes. In nekteri ljudje, ki v svoji kratki pameti zabavljajo čez besedo "revolucija", bi bili lahko hvaležni nekterim revolucijam, ki so spremenile razmere tako, da tisti danes udobno žive.

Delo se je razvijalo in z njim so se razvijala delovna sredstva. Družba se je pričela organizirati, nastala je delitev dela. Za kamnito sekuro je prišlo bronasto kladivo in za tem železen plug. Končno je tukaj mašina. Kamen, bron, železo, jeklo, — para in elektrika. Kar je nekdanj človek izdeloval z rokami s pomočjo bornega orodja, to danes proizvaja v velikanski množini ogromna mašina, katero goni ogromni motor s pomočjo pare ali elektrike. Zgodovina razvoja delovnega sredstva od kamnite sekire pa do električnega motorja je tako dolga in tako obsirna, da bi rabil najmanj deset predavanj, če bi hotel razlagati vse podrobnosti.

Uvedba mašine pomeni, da smo v razvoju prišli do kapitalističnega sistema. Kaj je kapitalistični sistem? Kapitalistični sistem ali kapitalizem je gospodarski sistem, kateri daje gospodarju mašine moč in možnost za najhujše izkoriščanje. Gospodar mašine ali kapitalist postane tiran in izkorišča vse na milost in nemilost. Sedanje razmere obsegajo bedo, ki kriči do nebes. Seveda, dobri gospodje, ki nečejo poznati razmer, navadno pravijo, da se delavec dobro godi! Vidijo delaveca, da gre v salun in izpije kozarec pijače, pa pravijo: "Če bi se delavec res slabo godilo, bi ne zapravljal po salunih". Gospodje, vi ne vidite delavca v njegovem stanovanju, kjer jih je po 20 natlačeni v par sobah, nezdravih in smrdelih luknjah, kjer leže drug na drugim; ne vidite delavca, ko vstane v zgodnjem jutru, natančne si lampo na glavo in zleze kot krt globoko v rov kopat premog, rudo in ne ve, če se vrne zvečer še živ k svoji ženi in otrokom; ne vidite delavca, ki vstane ob šesti uri zjutraj in gre v tovarno, k plamenim plavcem — peklom na tem svetu! — (Aplavz.) kjer ni uro niti minuto varen, da ne izgubi roke, noge ali življenja; ne vidite delavca, ki stoji brez dela pred tovarno in čaka kdaj, o kdaj bo dobil zaslužka — ne vidite ga ob času krize romati v družbi tisočih od mesta do mesta za delom — ne vidite otrok, 14letnih punčk, ktere v steklanah vdihavajo v svoja nežna pljuča koščke stekla! Ne vidite, da sistem mori vse, davi stare in mlade mezdne sužnje, razširja bedo, seje bolezni, uničuje vse. Kdor to vidi in premisli, ne bo očital delavcu, če gre v zadnjem obupu v salun in izda pet centov, da izlije vase še nekaj strupa. (Burno ploskanje.)

Recimo, da sem jaz milionar — kar pa v resnici nisem. (Neki list je sicer pisal, da lepo "komot" potujem po Ameriki, vzamem vse, a nič ne dam in si pridno bašem tolarje v žep, — toda kljub temu še nisem milionar!) (Smeh in aplavz.) Pa recimo, da sem milionar. Kupim si strojev, zemlje itd. in postavim tovarno. Sedaj hočem delavcev. Pridete k meni za delo. Jaz sem seveda boss, pa vas izbiram; tebe vzamem, ker vidim, da imaš močne mišice. Dobro. Ti

si moj delavec. Ali misliš, da si zdaj svoboden? Nisem te vzel zato, da bi ti privoščil zaslužek, temveč zato, da mi boš delal profit. Ti si moj! Ti si moj brez-pogojni hlapec! Tvoje delo in dušo — vse je moje! Tako dela vsak kapitalist. Ako pa nečeš, če nečeš delati tako kot jaz hočem svobodno ti! Svoboden si! Lahko svobodno vstaneš brez gospodarja, svobodno potuješ od mesta do mesta, svobodno stradaš, svobodno ležeš v kakšen jarek, kjer boš svobodno — umrl! (Aplavz.)

Kdo je dal kapitalistu delovna sredstva? Kdo mu je dal zemljo? (Klic Bog) Ja — pa recimo, da je Bog ustvaril zemljo! Ali kje je pa vendar zapisano, da je Bog dejal: "Ti Carnegie imaš toliko in toliko zemlje, ti drugi kapitalist pa toliko in toliko imetja in milijonov — a vi vsi drugi, milijoni vas, morate pa delati na Carnegijevem svetu!" Kapitalistu ni nihče nič dal, temveč vzel si je sam s tem, da si je prisvojil delovna sredstva in odri delavca za njegov produkt. To je krivica. Delo je na svetu jedina sila, ktera ustvarja vse bogatstvo. Delaveci so tista sila. Brez dela in delavcev bi sploh ne bilo življenja na svetu. Zato si morajo delavci sami priboriti delovna sredstva, ktera jim je oropal kapitalizem, sebi v last, v last cele človeške družbe v svrhu proizvajanja za potrebo, ne pa za profit. In tukaj je rešitev socialnega vprašanja, rešitev je v socializmu. Rešitev pričenja v organizaciji delavcev, socialistični stranki, ktera je politični organizem socializma. Naloga naša je, da se borimo v tej organizaciji, združujemo delavce, da se oproste škodljivega vpliva nasprotnikov in da postanejo razredno zavedni. Združeni delavci širom sveta bomo postali moč, ki bo nekoga dne strmoglavila sedanji kapitalistični sistem in takrat bo rešeno vprašanje o blagostanju in sreči človeštva.

(Gromovito ploskanje par minut.)
Predsedatelj sodr. Zavrtnik: "Ako želi govoriti kdo izmed nasprotnikov, naj se oglasi. Potem bo zopet govoril sodr. Kristan."

Glas iz ozadja dvorane: "Tukaj je gospod Sojar!"
Sojar: "Ja, ja! Prosim! (Moli roko.)"

Sodr. Zavrtnik: "Well, g. Sojar, pojdite sem, Svoboda govora vam je zajamčena."
(Sojar je prišel v dvorano, ko je sodr. Kristan govoril še kakih 10 minut.)

Sodr. Zavrtnik: "Tukaj je angleški sodrug George Koop, socialistični kandidat za predsednika County Boarda v Chicagi. Že dolgo čaka tukaj, a mudi se mu na drugi shod. G. Sojar bo gotovo dovolil, če dam poprej temu besedo. Saj bo hitro končal."
Sojar je zadovoljen.)

Sodr. George Koop je govoril kake pol ure, seveda v angleščini. Nanašal se je bolj na splošno socialistično gibanje in na volitve. Govoril je izvrstno. Vsi, ki so ga razumeli, so mu živahno odobraval s klici in aplavzom.

Ko je Koop končal, je dobil besedo župnik Anton Sojar: (Govor Rev. Sojarja in Kristanov odgovor priobčimo prihodnjic, ker nam za ta teden primanjkuje časa.)

Zopet bančni polom. Delaveci v "stock yard" distriktu v Chicagi, ki so si od borne plače prihranili kak cent, bodo skoró gotovo zgubili vse pribirake vsled propada Kirby Savings banke 5019 S. Ashland Ave. Med prizadetimi delavci so do malega sami inozemski delavci: Čehi, Litvini, Poljaki in drugi. Kakor se sklepa znašajo hranilne vloge nad sto tisoč dolarjev, a denarja so oblasti našle v banki samo nekaj sto. Koliko bodo delavci zgubili, se še ne ve, ker premoženje propale banke še ni natančno ocenjeno! Delavci, bodite previdni kam nalagate svoj denar!

Šepavi "Glasnik" v Calumetu priporoča tamošnjim rojake, da naj gredo poslušat Davida Goldsteina, kateri na stroške kapitalistov prireja shode proti socializmu. Goldstein je krščen čifut in drugače navadna pokveka, kateri je v neštetihih debatah s socialisti temeljito pogorel. Mr. "Boss" pri "Glasniku" bi moral upričo

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! — "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

LEPOSLOVNE KNJIGE, POVESTI:

Etbis Kristan: "Samosvoj", mehka vezba.....	50
"Pod Spevednem pecatom", I. zvezek.....	1.05
IL zvezek.....	1.05
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavrtnik in Iv. Kaker): "Džungel", P. vest iz čičaskih klavnice.....	\$1.00
Etbis Kristan: "Franca in drugo".....	.25
Pavel Mihalek: "Is nišin življenja".....	.50
"Tajnosti španske inkvizicije". (Dosedaj izšli samo štirje snopiči). — Snopič-po5

BROŠURE ZA SOCIALISTIČNO PROPAGANDO.

Vladimir Knaflič: "Socializem".....	1.50
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda.....	.60
"Država prihodnosti".....	.20
"Preletariat".....	.10
Etbis Kristan: "Nevarni socializem".....	.15
"Strahovi". (Priporočljivo).....	.15
"Komunistični manifest".....	.20
"Zakaj smo socialisti".....	.10
"Kdo uničuje proizvajanje v malem".....	.15
"Socializem".....	.10
"Kapitalistični razred".....	.15
"Socijalna demokracija in kmetako ljudstvo".....	.5
"Vojna in socialna demokracija".....	.15
"Občinski socializem".....	.35
"Moderni socializem".....	.10
"Naša bogatstva".....	.5
Pe C. Cline-ju Iv. Molek: "Socialistični katekizem".....	.10

KNJIGE IN BROŠURE ZA PROTIKLERIKALNO PROPAGANDO:

Prof. Wahnund (poslov. A. Kristan): "Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost".....	.35
"Krst sv. Vladimirja". (V verzih. Priporočljivo.).....	.25
"V dobi klerikalizma". (Priporočljivo.).....	.30

DRUGE KNJIGE IN BROŠURE:

"O konsumnih družtvih".....	.10
"Narodno vprašanje in Slovenci".....	.15
"Moderni politični razvoj. — Moderni gospodarski razvoj. — Cilji socializma.".....	.10
"Štiri črtice". (Poljudne zbirke "Več luči!" 5. snopič.) 1. Nekaj iz življenja fajmoštra Kozamernika. 2. Kako dolg rep je imel pes svetovipemskega Tohije. 3. V nebesih. 4. Konec sveta in sedež za "nebesko kraljevstvo".....	.12
"Kako je lep vojaški stan." (Poljudne zbirke "Več luči!" 6. snopič.).....	.10

Vse te knjige in brošure pošljemo poštne prosto.

ZASTOPNIKI PROLETARCA.

- Adamsburg, Pa.: Jos. Mostar, box 120.
- Aurora, Ill.: John Blasehitz, R. F. D. 4, box 63 A.
- Aurora, Minn.: John P. Novljan, b. 78.
- Broughton, Pa.: Jakob Dolens, box 181.
- Buxton, Iowa: John Krasevec.
- Canonsburg in Meadow Lands, Pa.: John Koklich, box 276, Canonsburg, Pa.
- Chicopee, Kans.: Anton Šular, box 209.
- Chisholm, Minn.: Jos. Drobnič, box 152.
- Chisholm, Minn.: Anton Mahne.
- Claridge, Pa.: John Miklar, box 68.
- Cleveland, O.: Anton Gradisher, 1158 E. 61st St.
- Clinton, Ind.: Viktor Župančič, box 17, R. B.
- Collinwood, O.: Dominik Blümmel.
- Columbus, Kans.: Martin Jurečko, R. 3, box 60.
- Conemaugh, Pa.: Andrej Vidrih, box 523, Frank Pavlovic.
- Detroit, Mich.: F. C. Oglar.
- Dunlo, Pa.: Frank Kaučič.
- Ely, Minn.: John Teran, J. Škerjaneč.
- Fitz Henry, Pa.: Frank Indof.
- Export in Pennsylvania: John Prostor.
- Franklin & Girard, Kans.: Fr. Wegel.
- Frontenac, Kans.: Anton Katzman, John Bedene.
- Girard, O.: Anton Strah, box 372.
- Greencro, O.: Nace Zlemberger.
- Greensburg, Pa.: Frank Matko, Keystone Hotel.
- Hermintie, Pa.: Jos. Brie.
- Hibbing, Minn.: Frank Hitti in Henry Delles.
- Gilbert and McKinley, Minn.: Anton Sterle.
- Jenny Lind, Ark.: Frank Gorene.
- Johnstown, Pa.: Math. Gabrenja.
- Indianapolis, Ind.: Filip Godina in J. Markich.
- Irwin, Pa.: Fr. Perko, R. F. D. 2, b. 110.
- Kansas City, Kans.: Frank Aleš.
- Kenosha, Wis.: Frank Zerovec.

- La Salle, Ill.: John Rogelj, 1216—3d St.
- Martin Novlan, Jakob Breg.
- Livingston, Ill.: Fr. Krek.
- Lloydell, Pa. in okolica: Anton Strazišar.
- Milwaukee, Wis.: Val. Razbornik, 414 Virginia St.; Ig. Kusljan, 229 — 1st Av.; John Kraine, 317 Florida St.
- Morgan, Pa.: Louis Glazer.
- Mulberry, Kans.: John Lekše.
- Oregon City, Ore.: John Kurnik.
- Panama, Ill.: Jos. Ferjančič.
- E. Pittsburg, Pa.: Blaž. Novak, 6568 Rowan Ave.
- Pueblo, Colo.: Chas Pogorelec.
- Pullman, Ill.: John Levstek, 11262 Stephenson Ave.
- Red Lodge, Mont.: Louis Yeller, box 47 Call.
- Rock Springs in Reliance, Wyo.: Jernej Verič, box 152, Reliance.
- Roslyn, Wash.: John Zobeč, box 19.
- Roundup, Mont.: Martin Meznarič.
- Springfield, Ill.: Frank Bregar.
- Stauton, Ill.: Anton Ausec in Jos. Mostar.
- Stone City, Mineral ter W. Mineral, Kans.: John Goršek.
- St. Louis, Mo.: Val. Sever.
- Struthers, O.: Math Urbas.
- Sublet, Wyo.: John Ostrožnik, box 117.
- Superior, Wyo.: Luka Glosser, box 341.
- Sweetwater, Wyo.: Pavel Hribar.
- Vanding in Forest City, Pa.: Frank Rataič, Box 104.
- Waukegan & North Chicago: John Gantar.
- Wilcock, Pa.: Fr. Sedej.
- Youngstown, O.: John Petrič.
- Yukon, Pa.: Ant. Lavrič.

Potovalni zastopnik za Pennsylvania: Joseph Radešek, Hermintie, Pa. Sodruze v tistih naselbinah kjer še nimajo stalnih zastopnikov, prosimo, da se zglasijo za zastopništvo. Prijavijo naj se kar potom dopisnice na upravnštvo "Proletarca", na kar jim pošljemo vse potrebno.

Upravnštvo. let h kompaniji arestantov. Seveda ga bode car pomilostil. — Da je denar med ruskiimi visokimi dostojanstveniki več vreden kakor moška čast in poštenost, to kaže sodba, ki je bila te dni pred peterburškimi vojaškimi sodiščem. General Uhač-Ogorovič je bil svoj čas upravni šef mandužrske armade. Dokazali so mu, da si je prisvojil ob času vojne 3 milijone mark, ter si nakupil s tem denarjem obsirna posestva in lepe hiše. Njegov "sotrudnik" je bil lajtnant prav čedno svoto državnega denarja. General in lajtnant sta delala vzajemno in prikrivala na zunaj drug drugedge nepoštena dejanja.

Ali že imate prvi državljanski papir? Ako ne, pojdite precej jutri ponj! Ako ga imate, vzemite kakor hitro mogoče drugage. Delavec brez volilne pravice, je čolnar brez vesla. Kdor bi lahko volil in ne voli, je zločinec, ker je kriv, da drugi trpe zaradi njega.

Dve sliki iz Ruskega.

Pretečeni teden se je končala pred sodiščem v Baku obravnava proti bivšemu ravnatelju centralnega zapora, Valijevu, njegovemu pomočniku in dvema paznikoma. Kar je spravilo sodišče na dan pri tej obravnavi, je, če sodimo prav z merilom ruskih razmer, naravnost strahotno. Ravnatelj je dovoljeval — seveda proti visoki napolitini — da so uprizarjali imoviti jetniki po celicah ali v njegovem stanovanju razkošne pojedine združene s pijačevanjem in razuzdanimi prireditvami. V enajstih mesecih je "zaslužil" Valijej 55 tisoč rubljev. Proti revnim političnim jetnikom, se je ravnatelj obnašal precej drugače, o čemer so dobro pričali zobje, izbiti jetnikom, ki so bili med obravnavo na sodnikovi mizi. Ravnatelj je obsodilo sodišče na pet

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko

Bol. Pod. Društvo

16. januarja 1892.

Ustanovljeno

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MARTIN OBERŽAN, Box 72, Mineral, Kans.
 Podpreds.: FRANK AUGUSTIN, Box 360, W. Mineral, Kans.
 Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
 Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245., Mulberry, Kans.
 Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 357, W. Mineral, Kans.
 ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.
 MARTIN KOČMAN, Box 482, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, Woodward, Iowa.
 JAKOB MLAKAR, Box 320, W. Mineral, Kans.
 JOHN ERŽEN, Jenny Lind, Ark., Box 47.

Sprejemna pristojbina od 16. do 40. leta znaša samo eden dolar. Vsi dopisi se naj blagovoljivo pošiljati, gl. tajniku. Vse denarne pošiljate pa gl. blagajniku.

MATI.

Socialen roman v dveh delih.
 Spisal Maxim Gorkij.

— Molči, Jegor Ivanovič! — je prosila mati tiho in ga pobožala za roko.

— Potrpite, botrica, kmalu obmolknem . . .

Zasopel je in s silnim naporom spravljaj besede iz prsi; z dolgimi odmori oslabelosti je nadaljeval:

— Prekrasno je, da greste z nami . . . prijetno je videti vaš obraz . . . in vaše pozornost, odkrite oči . . . vaše nainvost . . . Kakšen po njen konec? se vprašujem in bridko je, ko pomislim, da vas čaka ječa, kakor vse druge, pregnanstvo in vsakovrstne svinjarije . . . Ali se ne bojite ječe?

— Ne! — je odgovorila preprosto.

— Seveda . . . Ali navsezadnje je ječa le — grob . . . mene je pohabila . . . odkrito rečeno — hoče se mi umreti . . .

— Morda pa ne umreš še tako kmalu! — mu je hotela reči, ali pogledavši ga v obraz, je obmolnila.

— Še bi lahko delal . . . ne slabo . . . A če ne smeš delati, in je življenje preglupo . . .

— Resnično, a ne tolažiino! — se je mati nehote domislila Andrejevih besed in težko vzdihnila. Močno je bila utrujena in hotelo se ji je jesti. Monotonsko, vlažno šepetanje bolnikovo je napolnjevalo izbo in onemoglo polze po gladkih stenah. Vrhovi lip za oknom so bili podobni nizkim oblakom in njih žalna črnota je zbužala začudenje. Vse je nekam čudno zamiralo v mračni nepremičnosti, v žalobnem pričakovanju noči . . .

— Kako mi je slabo! — je dejal Jegor in zatisnivi oči obmolnil.

— Zaspil! — je dejala mati. — Nemara ti odleže.

Potem je poslušala njegovo dihanje, ozrla se naokolo, sedela nekaj trenutkov nepremično, prevzeta od ledene žalosti in zadremala.

Opresen ropot pri vratih jo je zdrnil; planila je kvišku in ugedala odprte oči Jegorjeve.

— Zaspala sem . . . oprost! — je tiho dejala.

— Oprost mi tudi ti . . . — je tiho ponovil Jegor.

Skozi okno je gledal večerni mrak. Moten hlad je davil oči, vse je nekam potemnelo, tudi bolnikovo obličje se je stemnilo.

Zašumelo je in oglasila se je Ljudmila.

— V temi sedita in šepčeta . . . Kje pa je gumb?

Izbo je zalila bela, neprijazna svetloba. Sredi nje je stala Ljudmila vsa črna, visoka, ravna.

Jegor je zadregel po vsem telesu, vzdignil je roko k prsim.

— Kaj! — je kriknila Ljudmila in skočila k njemu.

Pogledal je na mater z otrplimi očmi, ki so bile večje in čudno svetle.

— Čakaj . . . — je zašepetal.

Široko je zazijal, vzdignil glavo in iztegnil roko . . . Mati je oprezno prišla njegovo roko in zadržujoč dihanje, je gledala na Jegorjev obraz. S krčevito in sil-

no kretljivo je vzravnil glavo in dejal glasno:

— Ne morem več . . . končano . . .

Njegovo telo je mehko zatrepetal, glava je omahnila nazaj na pleča in v njegovih široko odprtih očeh je mrtvo odevala hladna luč svetilke nad posteljo.

— Dragi moj! — je zašepetala mati.

Ljudmila je počasi odšla od postelje, se ustavila pred oknom in gledaje predse dejala z neobičajno glasnim, Vlasovski neznanim glasom:

— Umrl je . . .

Sklonila se je, naslonila s komolci na okno in rekla s tresočim glasom:

— Umrl je . . . mirno in moško . . . brez tožba . . .

Nenadoma, kakor da bi jo udaril po glavi, je padla na kolena, zakrila z rokami obraz in zastokala zamolklo.

Mati je zložila Jegorju težke roke na prsih, popravila na blazini čudno toplo glavo in otiraje si solze je stopila k Ljudmili, sklonila se nad njo in tiho pogladila njene goste lase. Ženska se je počasi obrnila k njej — njene motne oči so se bolno razširile, vstala je na noge in s trepetajočimi ustni zašepetala:

— Davno ga že poznam . . . skupaj sva živela v pregnanstvu, sedela skupaj v ječah . . . Časih je bilo neznosno, ostudno, mnogim je upadlo srce . . .

Suho, glasno ihtenje ji je stiskalo grlo, z naporom ga je zatrla, in približavši materinemu obrazu svoje obličje, omeščano z nežnim, žalnim čuvstvom, je nadaljevala svoj šepet ihté brez solz:

— A on je bil zmerom vesel, šalil se je, smejal . . . moško zakrival svoje gorje . . . bodril labotne . . . Tam v Sibiriji brezdelje uničuje ljudi in zbuja zla čuvstva . . . kako se je on boril z njimi . . . kakšen tovariš je bil, če bi vedeli. Teško, mučno je bilo njegovo življenje . . . a nihče ni slišal od njega tožba . . . nihče, nikoli. Najboljša njegova prijateljica sem bila . . . marsikaj sem dolžna njegovemu sreću, vse mi je dal, kar je le mogel, a osamljen in utrujen ni nikoli prošil v zamene ne ljubezni, ne pozornosti.

Stopila je k Jegorju, sklonila se, poljubila njegovo roko in dejala polglasno:

— Prijatelj . . . moj dragi, hvala ti, hvala od vsega srca . . . zbogom! Delala bom kakor ti . . . neutrudno, neumorno . . . vse živ dni . . . zbogom!

Silno ihtenje je pretreslo nje telo; težko sopeč je položila svoje glavo Jegorju k nogam. Mati je molče točila goreče solze — žgale so ji kožo na obrazu. Zadrževala jih je, priskočiti je hotela Ljudmili s posebno ljubeznivostjo, govoriti je hotela o Jegorju z lepimi žalnimi besedami . . . Skozi solze je zrla na njegovo upalo lice, v njegove oči, dremotno pokrite s povešenimi obrvmi in na ustne, temne, zategnjene v legak nasmehe. Tiho je bilo, presvetlo . . .

Z urnimi, drobnimi koraki kakor zmerom je prišel Ivan Danilovič, se ustavil sredi izbe, z bistro kretljivo vtaknil roke v žep in vprašal nervozno in glasno:

— Ali je že dolgo? . . .

Odgovora ni dobil. Zibajoč se na nogah je stopil k Jegorju, mu stisnil roko in odšel v stran.

— Nič čudnega . . . z njegovim srećem . . . bi se bilo moralo zgoditi že pred pol leta . . .

Njegov visok, neumestno glasen, prisiljeno miren glas se je nenadoma pretrgal. Naslonivši se s hrbotom na steno si je s prsti vihal brke in gledal na skupino ob postelji.

— Zopet eden . . . je dejal tiho.

Ljudmila je vstala, stopila k oknu in ga odprla. Mati je vzravnila glavo, se ozrla naokolo in vzdihnila. Minuto pozneje so vsi trije stali pri oknu, tesno drug ob drugem in gledali jesenski noči v mračni obraz. Nad črnimi vrhovi dreves so sijale zvezde, razmikajoče nebeske daljave . . .

Ljudmila je prišla mater pod pazduho in se molče pritiskala k njenim plečom. Zdravnik je globoko sklonil glavo in z robcem obrisal svoj ščipalnik. V tihozi za oknom je utrujeno zdihoval večerni mestni šum, hlad je pihal v lica in pregibal lase na glavah. Ljudmila je zatrepetala in po njenem licu se je potočila solza . . .

Na hodniku so se oglašali pritajeni, zamolkli, preplašeni glasovi, šaranje nog, ječanje, žalosten šepet. Ljudje so nepremično stali pri oknu, strmeli v temo in molčali.

Mati je čutila, da je odveč, oprezno je oprostila svojo roko, odšla k vratom in se priklonila Jegorju.

— Ali odhajate? — je tiho vprašal zdravnik, ne da bi jo pogledal.

— Da . . .

Na ulici je premišljala o Ljudmili, spomnivši se njenih skopih solz:

— Niti jokati ne zna . . .

Zadnje besede Jegorjeve so zbudile v njej tih vzdihljaj. Počasi je stopala po ulici in mislila na njegove žive oči, njegove šale in povesti o življenju.

— Poštenemu človeku je življenje težko, a smrt — lahka . . . Kako neki bom umrla? . . .

Potem se je domislila Ljudmiline in zdravnika pri oknu, v beli, presvetli izbi; mrtvih oči Jegorjevih za njima; prevzeta od davečega sočutja z ljudmi je težko vzdihnila in stopila hitreje — nejasno čuvstvo jo je gnalo naprej.

— Le hitreje! — si je mislila sledeč žalostnemu, a bodremu pozivu, ki se ji je oglašal v sreću.

XI.

Ves naslednji dan je mati pripravljala za pogreb a zvečer, ko so ona, Nikolaj in Sofja pili čaj, je prišla Sašenka, čudno glasna in živahna . . . Na licih ji je gorla rdečica, oči so se ji veselo blestele, vsa polna — tako se je zdela materi — je bila veselega upanja. To razpoloženje se je rezko in burno mešalo z bridkimi spomini na pokojnika, in ne da bi se zilo z njimi, je motilo vse in slepilo, kakor ogenj, ki nenadoma zažari v temi. Nikolaj je zamisljeno potrkal prstom po mizi in dejal:

— Danes si niste prav nič podobna, Sašenka . . .

— Kaj? Mogoče? — je odgovorila in se zasmejala s srećnim smehom.

Mati se je ozrla najno s tihim očitkom, a Sofja jo je opozorila s poučnim glasom:

— Mi smo govorili o Jegorju Ivanoviču . . .

— Imeniten človek, kaj? — je vzkliknila Saša. — Nisem ga videla brez nasmeha na obrazu, brez šale . . . In kako je delal! Umetnik revolucije je bil, ovladal je revolucijsko misel kakor velik mojster. Kako preprosto in kako silno je risal slike laži, nasilja, neravnice . . . Velike hvaležnosti sem mu dolžna . . .

Polglasno je govorila, z zamišljenim nasmehom v očeh, ali ta nasmehe ni pogašal nikomur razumljivega, a vsem vidnega razkošja v njenem pogledu.

Ljudje ljubijo časih svoja čuvstva sebi v škodo, igrajo se z njimi in bridkost jim je v sreće razjedajočo zabavo. Tudi Nikolaj in Sofja nista hotela žrtvovati žalosti za tovarišem Sašinim čuvstvom, branila sta nezavedno svojo žalostno pravico do bridkosti in trudila sta se, da zbudila v dekletu enake občutke.

— In sedaj je mrtev! — je dejala Sofja trdovratno in jo pozorno motrila.

Saša je ogledovala vse z bistrim, vprašujočim pogledom, obrvi so se ji namrščile. Sklonivši glavo si je lagodno popravljala lase.

— Mrtev? — je glasno dejala po daljšem premoru in oplazila vse s svojimi izvijajočimi očmi.

— Kar v glavo mi ne gre . . .

Hodila je po sobi semintja: hipoma je obstala in dejala s čudnim glasom:

— Kaj se pravi: Umrl je? Kaj je umrl? Ali je umrlo moje spoštovanje do Jegorja, moja ljubezen do sodruga, spomin na njegovo duševno delo, ali je umrlo to delo in so izginila čuvstva, ki jih je izzval v mojem sreću, ali je razbita moja predstava o njem, o možu-poštenjaku? Ali je umrlo vse to? Najboljše v njem zame ne umre nikoli . . . Zdi se mi, da prenapro pravimo o človeku: umrl je. Mrtva so usta njegovga, a beseda njegova bo živela v živih srećih!

Vznemirjena je sedla za mizo in naslonivši se s komolci je bolj potihlo, bolj zamišljeno nadaljevala:

— Nemara govorim nespametno, a jaz, sodrugi trdno vernjem v nesmrtnost poštenih ljudi . . . s prelepim, polnim življenjem, ki me veselo opaja s svojim čudežnim bogatstvom, s svojo raznobraznostjo, z idejami, ki so mi drage kakor lastno sreće. Preveč varčujemo nemara s svojimi čuvstvi, preveč mislimo, a to nas pač; ocenjujemo, a ne čutimo . . .

— Nekaj lepega se vam je primerilo, kaj? — je smeje vprašala Sofja.

— Zares! — je prikimala Saša. — Zdi se mi! Vso noć sem se razgovarjala z Vjesovščikovim . . . Prej ga nisem rada imela, sirov se mi je zdel, čemerem. Tak je tudi bil nedvomno . . . Nepremična, temna zloba je živela v njem, zmerom je postavljaj sebe v središče vsega in grobo in zlobno govoril: Jaz, jaz, jaz. V tem je bilo nekaj purgarskega, nizkega in zopnega . . .

Zasmejala se je in objela vse s svetlim pogledom.

— Sedaj pravi: sodrugi! Treba ga je slišati, kako govori . . . Z neko nemirno, mehko ljubeznijo . . . da je ni mogoče pojasniti z besedami. Čudovito preprost in iskren je postal; ves poln želje po delu. Našel je samega sebe, svojo silo vidi in ve, česa ni v njem . . . resnično prijateljsko čuvstvo se je rodilo v njem, ki se smehlja vsem težavam v življenju.

Vlasovka je poslušala Sašine besede in prijetno ji je bilo videti strogo deklico omeščano in radostno. Hkrati pa se je rodila globoko v njeni duši bridka misel:

— Kaj pa paša? . . .

— Ves zatopljen je, — je nadaljevala Saša, v — misli na sodruga in, veste, o čem me prepričuje? O neobhodnosti, da jim omogočimo beg . . . da! Pravi, da je to lahko in preprosto . . .

Sofja je vzravnila glavo in živahno dejala:

— Kako mislite, Saša, o tem? Časa čaja se je v materini roki potresla in položila jo je na mizo. Saša je namrščila obrvi in zadržujoč svoje razburjenje je z resnim glasom in z veselim nasmehom dejala:

— Prepričan je . . . in če je res vse tako, kakor pripoveduje . . . moramo poskusiti . . . naša dolžnost je! . . .

Zardela je, sedla na stol in obmolnila.

— Ljuba moja, — je smeje mislila mati. Tudi Sofja se je namehnila in celo Nikolaj se je na tiho zasmejal. Saša je vzravnila glavo, strogo pogledala vse in dejala z užaljenim glasom suho:

— Smejete se . . . razumem vas . . . Mislite si, da sem osebno interesirana na begu, kajne? — Zakaj, Saša? — jo je lokavo vprašala Sofja, vstala in se ji približala. Materi se je zdelo to vprašanje nepotrebno in žaljivo za dekleta, vzdihnila je in očitajoče pogledala Sofjo.

— Odrekam se! — je vzkliknila Saša. — Vprašanja ne maram soodločati, ako tako sodite . . .

Tudi mati je stopila k njej in sklonivši se jo je nalahno pobožala po glavi. Saša jo je prišla za roko, Sofja je sedla poleg dekleta, na stol, in motreč z zvedavim nasmehom njene oči je dejala:

— Kako ste čudna! . . .

— Neumnost sem napravila . . . Ali namigavanja ne maram . . .

— Kako ste le mogli misliti, da . . . — je nadaljevala Sofja. Ali Nikolaj jo je prekinil:

— O begu, če je mogoče, ne moremo biti različnega mnenja.

Predvsem pa moramo vedeti, če so zaprti sodrugi s tem zadovoljni . . .

Saša je sklonila glavo. Sofja je zapalila cigareto, pogledala na vrata in s širokim zamahom vrgla žgavalico v kot.

— Kako naj bi ne bili zadovoljni! — je vzdihnila mati. — Le v izvedljivost ne verujem . . .

Vsi so molčali, a ona jih je gledala — rada bi bila slišala še kaj o izvedljivosti bega.

— Vjesovščikova moram videti! — je dejala Sofja.

— Dobro! Jutri vam povem, kdaj in kje! — je tiho odgovorila Saša.

— Kaj pa bo delal sedaj? — je vprašala Sofja in stopala po sobi semintja.

— Izučo ga za stavca v novi tiskarni . . . A dotlej bo živel pri gozdarju.

Obrvi so se Saši namrščile, obraz je dobil svoj navaden, strog izraz, in glas je zvenel suho. Nikolaj je stopil k materi, ki je pomivala posodo, in ji dejal:

— Pojdite pojutrišnjem v ječo . . . izročiti je treba Pavlu pismo . . . Razumete — vedeti je treba . . .

— Razumem, razumem! — je urno odgovorila mati. Izročim mu ga . . . to je moja stvar . . .

— Zdaj grem! — je rekla Saša; molče je stisnila vsem roko in s trdimi koraki odšla.

Sofja je položila materi roke na pleča in smeje vprašala:

— Nilovna, ali bi ljubili tako hčerko . . .?

— Moj Bog! Da bi ju le en dan videla združena! — je vzkliknila Vlasovka.

— Da, malo sreće . . . je dobro za vsakega! . . . — je potihoma pripomnil Nikolaj. — Ampak ljudi ni, ki bi si želeli malo sreće . . . A če je sreće mnogo, je poceni.

Sofja je sedla za klavir in zaigrala nekaj otožnega.

XII.

Drugi dan je stalo nekaj desetih moških in ženskih na bolničnih vratih pričakujoč krsto svojege sodruga. Okolo njih so se oprezno plazili vohuni loveč s čutnimi ušesi posamezne klice, motreč obraze, manire in besede ljudi, a z druge strani ulice jih je opazovala skupina policajev z revolverji za pasom. Predrznost vohunov, posmehi policije, njih želje, da pokažejo svojo moč — vse to je dražilo množico. Nekateri so skrivali svoj nemir in se šalili, drugi so mračno gledali v tla, kakor da ne bi opazili žaljivega vedenja, tretji niso mogli zadržati svoje jeze, pa so se ironično posmehovali gosposki, katera se boji ljudi, oboroženih le z besedo. Bledo modro jesensko nebo je svetlo gledalo na ulico, tlakovano z okroglimi sivimi kamni in posejano z žoltim listjem; veter je vzdigoval listje in ga trosil ljudem pod noge.

Mati je stala v množici opazujoč znane obraze in si mislila:

— Malo vas je . . . malo! A delavskega ljudstva . . .

Vrata so se odprla, na ulico so prinesli krsto z venei in rdećimi trakovi. Vsi ljudje so molče sneli svoje klobuke — kakor da bi jata črnih ptic zletela preko njih glav. Visok policijski častnik z gostimi črnimi brki na rdećem obrazu se je zakadil v množico, za njim so korakali vojniki in brez ceremonij potiskali ljudi v stran. Častnik je dejal s hripavim, ukazovalnim glasom:

— Prosim, odстранite trakove! Tesno so ga obstopili možje in ženske, rekli so mu nekaj, mahali z rokami in se zibali semintja. Pred materinimi očmi so švigali blede razburjeni obrazi s trepetajočimi ustni; eni ženski so se od užaljenosti točile po licih debele solze . . .

— Dol z nasiljem! — je zakričal mlad glas in se samojno izgubil v hrupnem prepiru.

Tudi mati je začutila v sreću bridkost; obrnivši se k svojemu sosedu, revno obličnemu mladeniču, je dejala ogorčeno:

— Še pokopati ne puste človeka, kakor žele njegovi tovariši . . .

Sovražnost je naraščala, nad glavami ljudi se je zibala krsta, veter se je igral s trakovi in slišati je bilo šum svile . . .

Mater je prevzel hladen strah pred spopadom; urno in potihlo je govorila na desno in na levo:

— Pustite jih . . . naj snamejo trakove . . . le odnehajte . . .

Močan in rezek glas je zazvenel in prevpil hrum:

— Zahtevamo, da nas ne motijo, ko spremljamo k poslednjemu počitku mučenika . . .

Nekdo, najbrž kako dekle, je visoko in tenko zapelo:

— Kot žrtve ste padli v boju . . . — Prosim, da snameite trakove! Jakovljevi, odreži jih!

Zarobljala je sablja. Mati jezatisnila oči pričakujoč krika . . . Ali vse je postalo tišje, ljudje so mrmrali in godrnjali kakor razdraženi voleje. Potem so se molče, s sklonjenimi glavami pomikali naprej, napolnjujoč ulico z ropotom svojih korakov.

Spred se je zibala v zraku plenjena krsta z pomečkanimi venei in ob kraju so jezili policajci. Mati je šla po tlaku; v gosti, tesni množici, ki je neopaženo naraščala napolnjujoč vsjo širno ulico, mati ni videla krste. Vzrad za množico so se pomikale vive postale policajev na konjih; ob strani je korakala policija in vse povsod so se bliskale materi dobro znane oči vohunov pozorno motreče ljudi.

— Z Bogom, sodrug, zbogom . . . sta otožno zapela dva prijetna glasova . . .

— ne, ne! — se je oglašil klic. — Molčimo sedaj gospoda!

V tem pozivu je bilo nekaj strogega ukazajočega, kar je množico uklonilo. Žalobna pesen se je utrgala, razgovor je utihnil in le trdi udarci nog ob kamen so napolnjevali ulico z zamolklim, enakomernim ropotom. Dvigal se je nad glavami ljudi in plaval proti prozornemu nebu in potresal zrak kakor odmev prvega groma ob oddaljeni nevihti. Hladen, vse močnejši veter je sovražno gnal cestni prah in smeti proti ljudem, divgal obleke in lase, slepil oči in se zapletal v noge . . .

Molčeč pogreb brez popa, brez petja, zamišljeni obrazi, namrščene obrvi in trdi udarci nog ob zemljo — vse to je zbužalo v materi negotovo čuvstvo, njene misli so medlo krožile in odevale vtiske v žalostne besede:

— Malo vas je, ki ste za resnico . . .

Sklonivši glavo je stopala naprej in bilo ji je, kakor da ne sejo Jegorja, ki ga je poznala, temveč nekaj drugega, kar ji je bilo blizu in potrebno. Bridko ji je bilo in neprijetno. Sree se ji je polnilo s šumnim, nemirnim čuvstvom nesoglasja z ljudmi, spremljajočimi Jegorja.

— Seveda, — je menila, — Jegorška ni veroval v Boga, in vsi ti tudi . . .

Maksim Gorkij: Duševni boji.

Pomlad je. Jasno sijje solnce. Vsi ljudje so veseli, celo šipe okoli na starih, kamenitih hišah se mlo smehljajo.

Po cestah mesteca se preliva peštra, prazniško oblečena množica. Vse mesto je na nogah — delavci, vojaki, meščani, duhovniki, uradniki, ribiči. Vsi čutijo pomlad v krvi, govore glasno, smejo se, šalijo in pojo. Kakor veliko, zdravo telo so vsi napolnjeni z veseljem do življenja.

Pestro barvani solnčniki, ženski klobuki, rdeči in modri otroški baloni, vsi so podobni čudovitim evetizam. In kakor iskreci so dragi kameni na sijajnem oblazju bojnega kralja se povsod smehljaje in radostno svetijo obrabi otrok, veselih vladarjev sveta.

Bledozeleno listje na drevesih se še ni razvilo in srka, zvito v brstje, željno gorke solneče žarke. V daljavi igra godba in vabi.

Vtisk, imaš, kakor da so ljudje vse hudo pretrpeli in kakor da je bil večer zadnji dan težkega, morečnega, ostudnega življenja. Danes pa so se vsi zbudili kakor otroci z jasnimi obrabi, s trdnimi, veselim zaupanjem in vero vase, v nezmaganost svoje volje, ki se mora vse ukloniti pred njo. In tako gredo združenih, gotovih korakov bodočnosti nasproti.

Čudno je bilo, moreče in neprijetno, v tem živem vrvenju veselih ljudi zagledati žalostno obličje. Ob roki mlade žene je šel mimo visok, krepak mož, gotovo ne nad trideset let star, toda s popolnoma osivelimi lasmi. Držal je srebrno blestela, suhi, zdravi obraz je bil miren in z večno otožnostjo obseden. Velike, otožne, napol zastrte oči so gledale tako, kakor morejo gledati v svet samo oči človeka, ki nosi v sebi globoko bolelost in ne more nikdar pozabiti.

"Oglej si pozorno to dvojico in zlasti moža," je dejal mož tovariš. "Petrel je eno tistih dram ki se vedno češče odigravajo v delavskih sferah severne Italije."

In sodrug mi je pripovedoval. Ta mož je socialist, urednik tujajšnjega delavskega lista, preje sobni slikar. Ena tistih narav: ki jim je znanje vera in ki jim vera še bolj užge žejo po znanju. Srdit, moder sovražnik klerikalcev — je pogled, s kakimi sovražnimi pogledi zagledujejo črni kutnosci njegovo postavo.

Pred kakimi petimi leti, ko se je pečal s socialno propagando, je naletel v enem svojih okrožij na dekle, ki je takoj zbudila njegovo pozornost. Tam so se žene preveč učile, da molče in neomejno verujejo. Stoletja in stoletja so razvijali duhovniki to zmožnost v njih, in sicer s polnim uspehom. Nekdo je resnično pripomnil, da je katoliška cerkev zgrajena na prsih ženske. Češčenje Madone ni le pogansko lepo, ampak predvsem — modro. Madona je preprostejša, bolj človeška od Kristusa: srecu je bližja, nima nobenih neskladnosti, ne preti s peklom. Ona je vsa ljubezen, sočutje in odpuščanje in more z lahkoto prikovati žensko srečo za vse življenje nase.

Videl je torej deklico, ki je umela govoriti in vpraševati, in vedno je čutil v njenih vprašanjih, poleg otroškega strmenja nad njegovimi nazori, neprikrito nezaupanje proti njemu, pogosto celo strah in stud pred njegovimi besedami. Socialističen propagandist v Italiji mora pogosto in mnogo govoriti o veri in rabiti ostre besede o papežu in duhovnikih. Toda kadarkoli se je dotaknil tega predmeta, je videl v očeh deklice sovraštvo in zaničevanje proti njemu, in če jo je vprašal, so zvenele njene besede sovražno in mehki glas je bil prepojen s strupom. Bilo je jasno, da se je seznanila z antisocialistično literaturo katoličanov, in da ni v tem okrožju uživala prav nič manjšega zaupanja kakor on sam.

Tukaj v Italiji ravnaajo z ženami mnogo preprosteje in siroveje kakor na Ruskem in do zadnjega časa so dale Italijanske resnično mnogo povoda za to. Ker se niso zanimale za nič izven cerkve, so stale v najboljšem slučaju tuje nasproti kulturnemu delu mož in ga niso razumevale.

Njegovo možičko samoljubje je bilo užaljeno, njegova slava spre-

tnega propagandista je trpela vsled spopadov z deklico. Razhudil se je, razsrdil in jo je večkrat uspešno napadel. Ona pa mu je poplačala z enakim uspehom in ga prisilila, da je proti svoji navadi poseval posebno pozornost in skrbnost pripravam za svoja predavanja v okrožju.

Poleg tega je vedno videl, če je govoril o sramotni sedanjosti, o zatiranju človeka in popačenju njegovega telesa in njegove duše, vedno če je razgrinjal pred svojimi poslušalci podobe bodočega življenja, v katerem bi bil človek vnanje in notranje svoboden, takrat je vedno videl čisto spremeničen obraz pred sabo. Prisluškovala je njegovim besedam z jezo močne, modre ženske, ki ji je bilo dobro znano breme življenja, prisluškovala jim je z zaupno poželjivostjo otroka, ki sliši krasno bajko, vzbujajočo sorodne zvoke v njegovi prav tako krasni, zagonetni duši.

To je zbudilo v njem predčuvstvo zmage nad močnim sovražnikom, ki je utegnil biti izboren tovariš, pogumen bojevnik za bodočnost.

Skoro eno leto je trajal ta dvo-boj, ne da bi bil eden izmed njiju začutil željo, da bi se približal drugemu in bi nadaljeval boj oči v oči. Slednjič je stopil on prvi do nje:

"Gospodična, Vi ste moja stalna nasprotnica. Ali se vam ne zdi, da bi bilo v interesu stvari boljše, če se bliže spoznavata?"

Rada je privolila in že skoro po prvih besedah je razplamtel boj med njima. Deklica je z največjo silo branila cerkev kot edino zavetišče, kjer si lahko odpočije trudni, izmučeni človek in kjer so vsi, neodvisni od svoje zunanjosti, enako vredni in enako ubogi pred madono. Nato je on odvrnil, da si ljudje ne smejo odpočivati, ampak se morajo bojevati, da je meščanska enakost ne možna brez enakosti materialnih dobrin in se skrivajo za madono vsi tisti, v katerih interesu je, da ljudje ostanejo v svoji neumnosti in nevednosti.

Odtlej so vroče razprave izpolnjevale vse njuno življenje. Ob vsakem setanku se je nadaljeval ta brezkončni, strastni prepir in z vsakim dnem je jasneje stopala na dan ostra nesprijaznjenost njih nazorov.

Za njega je bilo življenje boj za razširjenje znanja, za zmago nad naravnimi silami, boj za podjarmljenje skrivnostnih naravnih sil volji človeka. Vsi ljudje se morajo enako pripraviti za ta boj, katerega končni cilj je svoboda in zmaga razuma, zmaga tiste edine, najmočnejše sile, ki je vedoma delovala v svetovju. Za njo pa je obstajalo življenje v počasnem, mučnem žrtvovanju človeka, v podreditvi razuma tisti skrivnostni volji, katere zakoni in cilji so bili znani le duhovniku. Osupnjen jo je vprašal nehega dne: "Zakaj pa posečate moja predavanja? Kaj pričakujete od socializma?"

"Vem", je odgovorila žalostno, "da grešim in delam nezmislno. Ampak tako lepo je Vas poslušati in sanjati o možnosti sreče vseh ljudi."

Ni bila zelo lepa; bila je lične postave, pametnega obrazka z velikimi očmi, ki so znale biti mile in jezne, prijazne in trde. Delala je v tovarni za svilo in živila skupno s svojo staro materjo, s hromim očetom in mlajšo sestro, ki je hodila v rokodelsko šolo. Časi je bila vesela, ne glasna, toda očarujoče ljubezniva. Ljubila je muzeje in starinske cerkve in se je ravnala ob pogledu na slike in umotvore.

"K. čudovito," je dejala, "da so te krasne stvari nekoč skrivale posameznih oseb in da so se posamični ljudje imeli pravico do uživanja njih lepote. Lepota mora biti vsem dostopna, samo potem je živa."

Pogosto je govorila tako čudovito, in vedno se mu je zdela, da so izvirale te besede iz njemu tujeja duševnega čuvstvanja. Spominjala ga je na stokanje ranjenca. Čutil je, da je gojila ta deklica do življenja in do ljudi globoko, skrbno in sočutno ljubezen matere: potrpežljivo je čakala, da bi njegova vera razplamtela njeno srečo in bi spremeniila tiho ljubezen v strast; zdela se mu je, da je vedno pozorneje prisluškovala njegovim besedam in da je v srečo že soglašala z njim.

In vedno ognjeviteje je govoril o potrebi posameznika, ljudstva, človeštva od starih okov, katerih rja se je bila globoko zajedla v duše in jih zastrupila.

Ko jo je nekoč spremljal domov, ji je dejal, da jo ljubi in da jo prosi, naj bo njegova žena. Ustrašil se je, ko je videl, kak vtisk so napravile njegove besede nanjo. Umaknila se je, kakor da bi jo bil udaril, blede, s široko odprtimi očmi se je naslonila na steno, roke je skrila na hrbtu in govorila skoro v grozi:

"Slutila sem, skorod sem čutila, da bo tako prišlo, zakaj že dolgo Vas ljubim. Ali, o Bog, kaj pa bo to?"

"Zdaj pridejo dnevi sreče za tebe in za mene, dnevi najinega skupnega dela", je vzkljknil.

"Ne," je dejala in povsila glavo. "Ne, mi dva bi ne bila smela govoriti o ljubezni."

"Zakaj?"

"Ali bi se ti dal poročiti v cerkvi?" ga je vprašala tiho.

"Ne!"

"Potem... zdravstvuj!"

Naglo je odšla. On pa jo je dohitel in ji začel prigovarjati. Poslušala ga je molče, brez ugovora in dejala:

"Jaz, moj oče in moja mati smo vsi verni kristjani in bomo kot taki tudi umrli. Zakon, sklenjen v civilnem uradu, zame ni noben zakon. Če se rode v takem zakonu otroci, vem, da bodo nesrečni. Samo cerkvem zakon posveti ljubezen, samo cerkven zakon podeli srečo in mir."

Zdaj je videl razločno, da se ne bo tako lahko udala. Seveda tudi on ni mogel odjenjati. Ločila sta se in ob slovesu je dejala deklica:

"Nikar ne mučiva drug drugega. Ne išči sestanka z menoj... Ah, če bi mogel proč! Jaz ne morem, jaz sem tako revna..."

"Jaz ne obljubim ničesar," je odvrnil.

In pričel se je boj dveh močnih narav; seveda sta se sešla, in lo pogosteje kakor prej, zakaj ljubila sta drug drugega in sta iskala te sestanke, potihem se nadejoča, da eden izmed njih ne bo prenesel muk nezadovoljnega, kvišku plapolajočega čuvstva. Njiju sestanki so bili polni ubosti in srčnih boleosti; on se je čutil vsakokrat popolnoma slabotnega in kakor razbitega, ona pa je šla vsa v solzah k spovedi. On je vedel to in zdela se mu je, da se črno zidovje tonzuronosev z vsakim dnem jači in viša in da ju bo ločilo do smrti.

Nekoč, ko sta se šla na praznik šetat izven mesta, mu je ušlo, ne da bi bil mislil na to, pretenje:

"Veš, včasih se mi zazdi, da bi te utegnili umoriti..."

Molčala je.

"Ali si slišala, kaj sem dejal?"

"Da," je odvrnila in mu zrla ljubeznipolno v obraz. Zdaj je vedel, da bi preje umrla, kakor pa odjenjala. Pred tem "da" jo je bil včasih objel in poljuboval. Ona se je branila, toda njen odpor je bil vedno šibkejši in on je bil upal, da bo nekega dne podlegla in da mu bo ženski nagon pripomogel do zmage nad njo. Zdaj pa je razumel, da bi to ne bila nobena zmaga, ampak podjarmljenje; od tedaj ni več vzbujal ženske v njej.

Tako je popotoval z njo skozi temne kroge njenih misli o življenju: prižgal je v njej vse luči, ki so mu bile dostopne, toda ona je prisluškovala njegovim besedam kakor slepa, s sanjavim usmevom v očeh, videla ni ničesar in mu ni verjela.

Nekdaj mu je dejala:

"Včasih sprevidim, da je možno vse, o čemer govoriš. Sodim pa, da pride to od tega, ker te ljubim! Vse razumem, nimam pa vere, ne morem verjeti! In če odideš, izgine vse, kar je s teboj v zvezi."

Ta drama je trajala skoro dve leti, dokler ni deklica omagala in zbolela. Opustil je svoje delo, opustil delovanje v strankini organizaciji, zadolžil se je, ogibal se je sodrugov in je neprenehoma korakal v bližini njenega stanovanja gor in dol ali pa je sedel ob postelji bolnice. Videl je, da je dogorevala kakor sveča in je bila z vsakim dnem proznejša, dočim je bolni ogenj v njenih očeh vedno jasneje plamtel.

"Pripoveduj mi o življenju, o bodočnosti" — ga je prosila.

On pa je govoril o sedanjosti in je namenoma vse naševal, kar u-

propašča ljudi in proti čemur bi se on bojeval vse svoje življenje. Govoril je o vsem tem, kar bi morali vreči iz življenja kakor nekoristne umazane cunje.

Poslušala ga je molče. Toda če je bila njena bolečina prehuda, je ustavila, reko njegovega govora, ko se je dotaknila njegove roke in se ozrla vanj s prosečim pogledom.

"Ali moram... umreti?" je vprašala nekoč, mnogo dni potem, ko mu je bil zdravnik dejal, da trpi za naglo jetiko in da je njen položaj brezupen.

Odgovoril ni nič, glavo je povelil k tlom.

"Vem, da kmalu umrem" — je dejala. "Daj mi roko."

In ko ji je pomolil roko, jo je poljubila z vročimi ustnicami in dejala:

"Odpusti mi, jaz sem kriva pred tabo! Motila sem se in sem ti povzročila muke. Zdaj ko mi gre življenje h koncu, vidim, da je bila moja vera le strah pred nerazumljivim, strah, ki ga kljub resni želji, kljub tvojim prizadevanjem nisem mogla premagati. Bil je le strah, tielal pa mi je že v krvi, šla sem z njim na svet. Moje mišljenje je bilo samostojno ali tvojemu podobno, toda srce mu je ostalo tuje. Zdaj vidim, da si imel prav, toda moje srce ti ni moglo pritrjevati."

Nekaj dni pozneje je umrla, med njenim smrtnim bojem pa je on osivel, mož sedemindvajsetih let.

Pred kratkim je poročil edino prijateljico one deklice, neko svojo učenko. Zdaj gresta na pokopališče — k njej. Vsako nedeljo potujeta tjekaj, da položila evetice na njen grob.

On ne veruje v svojo zmago in je trdno uverjen, da je, ko mu je dala prav, namenoma govorila neresnico, hoteč ga tolažiti. Njegova žena je enake misli in obadva ljubeznipolno gojita spomin na umrlo. Njena žalostna usoda ju podžiga, da jo maščujeta, in podeljuje njunemu skupnemu delu neumornost in poseben; obsegajoč, lep značaj."

Živahna, prazniško peštra reka ljudi valuje v solnčnih žarkih; veselo šumenje jo spremlja, otroci kriče i nse smehljajo. Ni vsem lahko in veselo v duši, gotovo je mnogo sre napolnjenih z mračno žalostjo, mnogo glav mučijo protislovja. In vendar gredo vsi svobodni, svobodni nasproti!

In čem bolj se strmejo vrste, tem hitreje se približamo cilju!

Samomor zaradi vpoklicanja ljube bima.

Med vožnjo iz Badena na Dunaj se je 10. t. m. zastrupila učiteljica jezikov, 19letna Aranka Erdely, ki je bivala zadnji čas v Baden. Dekle, ki je bila med letom nastavljena kot pomožna moč v letnem gledališču "Venedig in Wien", se je ondi spoznala z bolgarskim dijakom Milošem Berkovičem, ter je z njim od tiste ga časa vzdrževala stalno razmerje. Pred dvema dneva pa je dobil dijak vpoklicno povelje, po katerem je imel takoj odpotovati v Sofijo. Peljal se je, da bi se poslovil od svoje ljubice, v Baden. Ko je deklo videla, da mora ljubice v vojsko in da se poslovi morda za zmerom, je bila vsa obupana. Hotela je biti z njim do njegovega odhoda in ga je zato spremljala proti Dunaju. Med vožnjo med postajama Meidling in Hetzendorf pa je deklo nenadoma privleklo iz žepa stekleničico, ter je njeno strupeno vsebino izpil, preden ji je mogel njen spremljevalec zabraniti. Zgrudila se je takoj nezavestna na tla. Berkovič ji je skušal po možnosti pomagati ter jo je dal v Meidlingu izvagorirati, nakar so jo prepeljali v bolnico. Pred odhodom z medlinškega kolodvora se je moral dijak od ljubice posloviti, ker se je moral takoj odpeljati na državni kolodvor, odkoder je odpotoval na Bolgarsko. Aranka Erdely, pri kateri so konstatirali zdravniki zastrupljenje z lizolom, je kmalu po sprejemu v bolnici umrla. Ta slučaj je pač žalosten simptom, kako že vojne priprave uničujejo srečo ljudi. Koliko starih sre, koliko uničenih sreč, koliko razrušenih rodbin, bo zapustila za seboj barbarska vojna lopovščina.

Ogledalo zdravja.

Obraz je ogledalo zdravja. Ako opazujete moža jasne in bele kože z rudečkastimi lic, širokimi

ADVERTISEMENT

POZOR BRATJE SLOVENC!

Ali že veste kje je dobiti najboljša mesa po najnižji ceni? — Gotovo v novi prvi Slovenski moderno urejeni mesnici

Ferko Bros., 270—1st Ave. in Park St.

Tu se dobijo najokusnejše sveže in prokajene KRANJSKE KLOBASE, kakor tudi jetrne in krvave domačega izdelka ter najokusnejše PRAKAJENO MESO; vse po najnižjih cenah. Pridite in pripravite se sami o naših cenah kakor tudi o kakovosti našega blaga.

NIZKE CENE IN DOBRA POSTREŽBA je naše geslo. Ne pozabite nas torej obiskati v naši novi mesnici v Jos. Tratnikovem posloppju.

MILWAUKEE, WIS. Telefon: South 3518.

Marshall & Hsley Banka

Podružnica na 374 National Ave.

Najstarejša banka v Milwaukee. Plačuje 3% na hranilne vloge

Najboljše obleke

Izdeluje po meri sodrug

J. Kraine

317 Florida St. Milwaukee, Wis.

Ter popravlja, čisti, pegla in barva stare.

Najboljše delo in najnižje cene.

SLOVENSKI SALOON

LOUIS BEWETZ,

198 1st Ave., Milwaukee, Wis.

Izborna pijača, izvrstna postrežba.

Vsakdo uljudno sprejet.

ROJAKI v Waukeganu!

Če kočete piti dobre pijače in se zabaviti po domače pojdite k

B. Mahnich-u,

709 Market Street, Waukegan.

Pri njemu je vse najbolje. Kdor ne vrjame, naj se prepriča.

M. JOVANOVIČ

24 — 6th Str. Milwaukee, Wis.

PRODAJA ŠIFKARTE.

Pošilja denar po pošti in brzojavno. Izdeluje: Obveznice — Pooblastila — Prepovedi, potrjene po notarju in ces. in kr. konzulatu.

EDINA HRVAŠKO — SLOVENSKO — SRBSKA AGENCIJA.

Vse oči obrnjene na Milwaukee.

Ako se zanimate za napredek človeštva pazite na Milwaukee, kjer socialisti kontrolirajo mesto in county in vršijo veliko delo. To pa najlažje storite, ako se naročite na "Milwaukee Leader", nov. soc. dnevnik. Leader je izvrsten in metropolitni časopis, ki prinaša vse novice, največ pozornosti pa posveča delavskim interesom.

Naročnina za celo leto znaša \$3.00, 25c na mesec. — Naslov: The Milwaukee Leader, Milwaukee, Wis.

Milwaukee, Wis

Sodrug **LOUIS BERGANT** 257 — 1st Avenue priporoča Slovcem in Hrvatom svoje dobro založeni SALOON.

Obuvala

za meške: od \$1.50 do \$4.00
za ženske: od \$1.00 do \$3.50
za otroke: od \$0.50 do \$2.50

Mi vas hočemo vselej zadovoljiti

AHRENS & VAHL

355 Grove St. Milwaukee, Wis.

Borchardt Bros.

Krojačnica, zaloga oblek in druge moške oprave.

347—349 GROVE STREET.

ZA MILWAUKEE, WIS.
Slovcem in Hrvatom priporoča **ANDREJ MAKAROVIO** svojo premoč, drva in ekspres. 427 VIRGINIA ST. Naroča se tudi pri Ig. Kušljanu — 229 1st Ave. — Telefonska zveza.

TUJCEM priporočam svoje dobro urejeno prenočišče in restavracijo, domačinom pa svoj saloon, vsem skupaj pa vse.

IG. KUŠLIAN

229—1st Ave. MILWAUKEE, WIS.

Važno uprašanje!

Do mi opravi! najbolje in najceneje

Konzularne, št. strokrajse sodnijske in vojaške zadeve

Javni notar Kaker

220 1/2 Grove St Milwaukee, Wis.

LOUIS RABSEL

moderno urejen salun

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS. Telefon 1199.

MILWAUKEE, WIS. IN OKOLICA.

Vsem svojim prijateljem in znancem naznanjam, da sem se preselil iz 1730 St. Paul Ave. na 118. Muskega Ave. v velik in lepo urejen saloon, kjer se vedno dobi sveže pivo, izborno žganje, staro in pristno vino ter unijske smodke.

Vsi moji znanci z mesta, kakor tudi iz Racine, Kenosha in drugih bližnjih mest, naj vzamejo "transfer" na Clybourn Ave. do 13th St. in naj vprašajo za svojega starega prijatelja

FRANK HRŽIČ-A.

"No Work - No Pay"

The Workingman's Problem

Zanemarjen prehlad.

Dr. Richterjev PAIN-EXPELLER

odstrani nevarne posledice, ako se pravčasno rabi po predpisih, ki so natisnjeni na omotu. 25c. in 50c. steklenice. — Pazite na ime in sidro na omotu.

F. AD. RICHTER & Co., 215 Pearl Street, New York, N. Y. Dr. Richterjeva Congo Pihale olajšajo. (See all 50c.)

Stranka

SODRUGI IN SODRUGINJE!

Glasm sklepa odborovih sej J. S. Z. in splošnega glasovanja, razglasa gl. odbor, da se vrši

II. REDNI ZBOR

Jugoslovanske socialistične zveze v Ameriki na Božične praznike, in sicer 23., 24. in 25. decembra t. l. v Milwaukee, Wis. Dnevni red zbora je sledeči:

- Otvoritev zbora po tajniku zveze:
 - pozdravni govor;
 - opravilnik;
 - volitev treh članov za pregledanje pooblastil.
- Konstituiranje zbora:
 - volitev permanentnega predsednika in dveh podpredsednikov;
 - volitev dveh zapisnikarjev.
- Poročilo gl. tajnika o delu in stanju zveze (v tisku):
- Poročilo o delu in stanju slovenske, hrvatske in srb-ske sekcije (v tisku). — Poročevalci: za Slovence F. Petrich, za Hrvatice Alex. Dubravac, za Srbe B. R. Savich.
- Poročilo o platformi, pravih in resolucijah (v tisku). — Poročevalci: za platformo B. R. Savich, za pravila F. Petrich, za resolucije J. Masten.
- Poročilo o zveznem tisku in časopisju (v tisku). Poročajo uredniki zveznih glasil.
- Organizacija:
 - disciplina; poročevalci Teodor Cvetkov;
 - taktika; poročevalci Deme-ter Ekonomoff.
- Tiskarna; poročevalci Alex. Dubravac.
- Naše stališče napram vna-ujm institucijam (v tisku ali ustmeno). — Poročevalci: Alex. Šušnjarič; o Unionizmu; Jože Zavertnik st.; o podpor- nih društvi; M. V. Lucić; o združništvu.
- Uprašanja in predlogi.
- Raznosterosti.
- Nominiranje mest za bodoči zbor.
- Razpust zbora.

Klube se obveže, da volijo v novembru in decembru svoje de-legate za zbor. Izvoljene de-legate je prijaviti takoj po izvolitvi gl. tajniku. Z ozirom na gmetno stan-je zveze, je zaključeno, da za- morejo poslati klubi v okrožju 100 milj od Milwaukee po dva delegata, vožnje in dnevnice pla-ča klub sam; od 100 do 1000 milj dalje od prostora zborovanja, zamore klub poslati enega de-legate, kateremu plača dnevnice klub sam, zveza pa polovice vo-žnje. Če pa želi poslati klub dva delegata, plača celo vožnjo za drugega delegata klub sam; klubi, oddaljeni nad 1.000 milj, zamorejo poslati pooblaš-čena iz okrožja 1000 milj odda-ljenosti od prostora zborovanja, kateremu se istotako povrne po- lqična vožnja za 1000 milj v oba kraja. Lahko pa pošljejo tudi člana iz svoje sredine, če plačajo nad 1000 milj vožnjo sami. Iz zvezne blagajne se ne plača no- benih dnevnic.

Predloge za II. zbor je poslati strankinemu časopisju najkasne-je do konca novembra t. l., da se priobčijo. Javna diskuzija o strankinem zboru, vsebini pred- logov in referatov, se začne v vseh treh glasilih Proletarcu, Radnički Straži in Narodnem Glasu, s 1. novembrom t. l.

Po nalogi gl. odbora:

Tajništvo J. S. Z.

SODRUGOM TAJNIKOM NA- ZNANJE!

Vzljte temu da je bilo že dva-krat naznanjeno v naših glasilih, da je v oktobrem poslali na gl. taj. tudi State in County pri- spevke, večina klubov vendar ni poslala tajniku tozadavnih pri- spevkov. Opozarja se torej, da vsi klubi to store z novembrom.

V vseh državah, kjer obstoje naši klubi — izvenši države Montane, kjer je treba poslati 10c več — pošljejo vsi klubi po 5c več na mesec gl. tajniku. Naj se to vpošteva, da bo enkrat red.

Tajništvo zveze.

TRIMESEČNI RAČUN J. S. Z.

od 1. julija do 30. septembra 1912.

DOHODKI:	
Julij:	
Prenos iz junija	\$728.56
Članarina	135.05
Literatura	1.61
Članske knjižice	1.74
Kristanov fond	60.23
Znaki	26.43
Povrnilo vožnje št. 66	3.85
Za pol. boje v Hrvatski	105.25
	1062.72
August:	
Članarina	\$148.50
Kristanov fond	75.07
Fond za II. zbor	1.00
Članske knjižice	3.60
Znaki in klubove knjige	21.15
Literatura	2.66
Agitacijski fond	8.88
	260.86
September:	
Članarina	\$144.70
Fond za pokritje stroš. II. zbora	47.95
Kristanov fond	11.00
Obramb. fond za I. W. W.	3.20
Čl. knjižice	2.10
Znaki	13.35
Kolekcijske na shodih	216.84
Prodana liter. na K. shodih	192.83
Obrambni fond za pol. kamp. na Hrvatskem	26.24
	\$658.21
Skupaj dohodki	1981.79

IZDATKI:	
Julij:	
Prispevki stranki	\$ 66.75
Plače na račun K. shodov	260.00
Tisk. in uradne potrebš.	33.10
Poština in expres	15.30
Znaki	7.20
Kare in izmena čekov	1.45
	\$383.80
August:	
Prispevki stranki	\$ 73.10
Tisk. in kliš. za agitacije	70.80
Plače	60.00
Za pol. boje na Hrvatskem	105.25
Uradne potrebščine	13.60
Poština in money ordri	8.78
Kare in izmena čekov	1.05
Vrnjeno za kl. št. 40	3.21
	335.79.
September:	
Prispevki stranki	70.90
Tiskovine	32.75
Uradne potrebščine	25.90
Poština	12.98
Za pol. boje na Hrvatskem	26.24
Vožnja	69.71
Hoteli	50.00
Plače	411.45
Nar. osred. odborom po 3c: april, maj in junij 1912:	
Slovenskemu	68.52
Hrvatskemu	49.17
Srbskemu	8.10
	825.72
Skupaj izdatkov	1545.31
Dohodkov	1981.79
Izdatkov	1545.31

V blagajni dne 30. sept. 1912	
Za nazdorni odbor:	\$ 436.48
Mike Kulovic, s. r.	
Mike Mavrič, s. r.	

Načela socialistične stranke, sprejeta na strankini konvenciji v Indianapolisu, so tiskana in se rozpošiljajo na zahtevo klubov 500 iztisov za en dolar, 1000 za \$2.00 za pokritje tiskovnih stroškov. Ekspres plačajo naročniki sami.	
Načela so za agitacijo pripravno sredstvo, kajti v načelih je iz- ražena sodba socialistične stranke o sedanji kapitalistični druž- bi, kakor tudi program, potem katerega hoče stranka uresničiti svoje zahteve in cilje.	
Klubi, ki imajo potreben denar lahko razdele načela brezplačno med slovenske delavce po svojih naselbinah, ter tako pomagajo stranki v agitaciji.	
Naročila je poslati na Fr. Petrich-a, 111 N. Market St. (S. S. Section-Socialist Party) Chicago, Ill.	
Fr. Petrich, tajnik J. s. z.	

Na to moramo odgovoriti nasle- dnje. Socialna demokracija ne de- la gospodarskega razvoja; da iz- podrivja veliki obrat mali, za to brez njenega sodelovanja najte- meljiteje skrbi kapitalistični raz- red. Seveda nima nobenega razlo- ga, da bi gradila ovire temu raz- voju. Toda hoteti zadrževati gos- podarski razvoj, se nikakor ne pravi zastopati resnične interese

Sicer pravijo, da gradi socialna demokracija na proces gospodar- skega razvoja; socialistična pro- dukcija da ima za svoj predpogoj kar najbolj vsestransko nadome- stitev malega obrata z velikim. Socialna demokracija da ima to- rej interes na poginu malih obrat- ov, malih rokodelcev, malih tr- govecev, malih kmetov, da mora pospeševati njih propadanje, da torej nikakor ne more delati v njih interesu.

Na to moramo odgovoriti nasle- dnje. Socialna demokracija ne de- la gospodarskega razvoja; da iz- podrivja veliki obrat mali, za to brez njenega sodelovanja najte- meljiteje skrbi kapitalistični raz- red. Seveda nima nobenega razlo- ga, da bi gradila ovire temu raz- voju. Toda hoteti zadrževati gos- podarski razvoj, se nikakor ne pravi zastopati resnične interese

Na to moramo odgovoriti nasle- dnje. Socialna demokracija ne de- la gospodarskega razvoja; da iz- podrivja veliki obrat mali, za to brez njenega sodelovanja najte- meljiteje skrbi kapitalistični raz- red. Seveda nima nobenega razlo- ga, da bi gradila ovire temu raz- voju. Toda hoteti zadrževati gos- podarski razvoj, se nikakor ne pravi zastopati resnične interese

Karl Kautsky:

Socialna demokracija in ljudstvo.

Socialna demokracija je od vse- ga začetka po vsem svojem bistvu mednarodna stranka. Obenem pa ima tudi težnje, da vedno bolj po- staja stranka naroda, to se pravi, ljudska stranka v tem smislu, da je vedno bolj zastopnica ne le in- dustrijalnih mezdnih delavcev, ampak vseh delovnih in izkorišča- nih plasti, torej velike večine vse- ga prebivalstva, tega, kot navad- no imenujemo "ljudstvo". Znano je, da ima industrijalni proletari- at težnje, da slednjé postane e- dini delovni razred. Očitno dej- stvo je tudi, da so drugi delovni razredi v svojem življenju in svo- jih delovnih pogojih vedno bolj- slični proletariatu; slednjé ljudi edini razred med delovnimi raz- redi, ki se mu vedno bolj razvija moč, inteligenca in smotrenost, da je vedno bolj središče, okolo kate- rega se zbirajo neprenehoma iz- ginjajoči ostanki drugih delovnih razredov. Njegovo čutenje in miš- ljenje je vedno merodajnejše za vso množico "malih ljudi".

V tisti meri, v kateri prevzema- jo mezdni delavci vodstvo ljud- stva, se razvija delavska stranka v ljudsko. In res, kakor hitro sa- mostojni delavec malega obrata čuti, kot proletarec, kakor hitro spozna, da je zapadel on ali vsi njegovi otroci brez rešitve proleta- riata, da ni nobene rešitve zanj razen v osvoboditvi proletariata — od tega trenutka dalje mora vi- deti v socialni demokraciji narav- no zastopnico svojih interesov.

Dokazano je, da se nima bati zmage proletariata, ampak da je ta zmaga v njega interesu, kajti zmaga proletariata pomenja ures- ničenje tistega družabnega stan- ja, ki podeli ne le mezdni de- lavcem, ampak tudi samostojnim delavcem malega obrata osvobodit- ev od izkoriščanja in zatiranja ter pridobitev varnosti in blago- stanja.

Toda socialna demokracija za- stopa interese vseh "malih lju- di", ne le v bodočnosti, ampak tudi že v današnji družbi. Proleta- riat, najspodnejša izmed izko- riščanih plasti, se ne more osvob- oditi, ne da bi mučil slehrno iz- koriščanje in zatiranje. Zatega- delj je zaprisežen sovražnik izko- riščanja in zatiranja, naj se po- javlja v katerikoli obliki, zatega- delj je bojevnik vseh izkoriščanih in zatiranih.

Zgoraj smo govorili o "interna- cionalni". Značilno je, da je dala povod za nje ustanovitev proleta- rska manifestacija za Poljake, ki so se dvignili proti carjevemu jarmu; da je bila prva adresa, ki jo je izdala "internacionala" po svoji ustanovitvi, čestitka Lincol- nu, predsedniku Zedinjenih dr- žav, v kateri adresi je delavska družba dala izraz svojim simpa- tijam za stvar osvoboje sužnjev in da je bila slednjé "internacio- nala" prva na Angleškem obsto- ječa in tudi iz angleških članov sestajajoča organizacija, ki se je postavila na stran od gospodujo- čih razredov na Angleškem zatiranih Ireev in sicer na najizdat- nejši način. Niti irsko, niti poljs- kogo gibanje niti osvoboja sužnjev niso imeli nikdar ničesar narav- nost opraviči v razrednimi intere- si meznega delavstva.

Slični zgledi se dačo v velikem številu navesti iz zgodovine slehr- nega socialističnega delavskega gibanja.

Sicer pravijo, da gradi socialna demokracija na proces gospodar- skega razvoja; socialistična pro- dukcija da ima za svoj predpogoj kar najbolj vsestransko nadome- stitev malega obrata z velikim. Socialna demokracija da ima to- rej interes na poginu malih obrat- ov, malih rokodelcev, malih tr- govecev, malih kmetov, da mora pospeševati njih propadanje, da torej nikakor ne more delati v njih interesu.

Na to moramo odgovoriti nasle- dnje. Socialna demokracija ne de- la gospodarskega razvoja; da iz- podrivja veliki obrat mali, za to brez njenega sodelovanja najte- meljiteje skrbi kapitalistični raz- red. Seveda nima nobenega razlo- ga, da bi gradila ovire temu raz- voju. Toda hoteti zadrževati gos- podarski razvoj, se nikakor ne pravi zastopati resnične interese

malih kmetov in malih meščanov. Zakaj vsi tozadevni poskusi se morajo izjaloviti, v kolikor pa sploh pridejo do učinka, morejo samo škoditi, ne koristiti. Roko- delcem in malim kmetom obetati odredbe, ki naj zopet postavijo "zlato dno" njih malim obratom, se nikakor ne pravi zastopati njih interese, pač pa se pravi vzbuja- ti v njih iluzije, ki se nikdar ne mo- rejo uresniti in ki jih odvrtačo s prave poti za najboljše zastopa- nje njih interesov.

Toda čeprav je pogin malega o- brata neizogiben, vendar nikakor ni neizogibno, da se vrši ravno med najbolj razdrapanimi pojavi, ki ga navadno spremljajo danes. Videli smo; da je pogin malega o- brata samo zadnje dejanje dolge drame, v prejšnjih dejanjih, v kate- rih se ni odigravalo nič drugega kako počasno in mučno umiranje samostojnega malega producenta. Socialni demokraciji pa niti naj- manjše ni do tega, da poginejo malomeščani in mali kmetje, pač pa ji je zelo mnogo do tega, da se to ne zgodi. Zakaj čem propa- lejši so krogi, iz katerih se re- krutira proletariati, tem težje je te rekrute dvigniti tako visoko, da bodo zmoini in voljni vstopiti v vrste bojnega proletariata. Ob- sežnost in moč socialne demokra- cije pa sta odvisni od obsežnosti bojnega proletariata, ne pa od ob- sežnosti vsega proletariata. Čem manj potrebščini imata kmet in ro- kodelec, čem bolj sta vajena brez- končnega dela, tem neodporejša sta, kakor hitro sta se pogreznila v proletariati, tem bolj se dasta iz- koriščati, tem bolj škodita s svojo konkurenco višje stoječim delav- cem. Deloma isti vzroki, pridejo do mednarodne solidarnosti de- lavcev, privedejo tudi do solidar- nosti proletariata s tistimi razre- di, iz katerih se rekrutira, seve- da do solidarnosti, ki se je doslej navadno le od ene strani občutila in gojila — od proletarev.

Seveda, če skušajo potapljačo se mali kmetje in mali meščani na stroške proletarev obdržati se nad vodo, na primer z nezmernim izkoriščanjem javencev ali pre- prečenjem združevanja svojih mezdnih delavcev, potem bodo ve- dno naleteli na energičen odpor proletariata in socialne demokra- cije. Nasprotno pa zagovarja so- cialna demokracija z vso odloč- nostjo odredbe, ki brez škode za proletariati, pač pa celo v njego- vo korist znatno izboljšavajo in olajšajo položaj malih kmetov in malih meščanov.

To je jasno in razločno razvid- no iz zahtev, ki jih stavi socialna demokracija na današnja država kot zahteve, ki se imajo neposred- no izvršiti. Te zahteve tvorijo drugi del erfurtskega programa. Glasi se:

Na podlagi teh načel zahteva socialno demokratična stranka v Nemčiji predvsem:

- Splošno, enako, direktno volilno in glasovalno pravico s taj- nim glasovanjem za vse nad 20 let stare državljane brez razlike spo- la za vse volitve in glasovanja. Proporcionalni volilni sistem; do njegovega uresničenja zakonito novo razdelitev volilnih okrajev po vsakem ljudskem štetju. Dve- letne zakonodajne dobe. Odredi- tev volitev in glasovanj na dan zakonito določenega počitka. Od- škodnino za izvoljene zastopnike. Odpravo slehrne omejitve politič- nih pravic razen za osebe, ki so v varuštvo.

- Direktno (neposredno) ljud- sko zakonodajo potom pravice za stavljenje in odklanjanje predlo- gov. Samoodločitev in samoupra- va ljudstva v državi, deželi, po- krajini in občini. Volitev oblasti po ljudstvu, njih odgovornost in jamstvo. Letno dovoljenje davka.
- Vzgojo k splošni brambni dolžnosti. Ljudsko brambo name- sto stoječe vojske. O vojni in mi- ru odloča ljudsko zastopstvo. Po- ravnava vseh mednarodnih spor- ov potom razsodišč.

- Odpravijo naj se vsi zakoni, ki omejujejo ali zatirajo svobodo izražanja in pravico združevanja in sestajanja.

- Odpravijo naj se vsi zakoni, ki zapostavljajo ženo za možem, bodisi v javnopravnem, bodisi v zasebnopravnem oziru.

- Vera se naj proglasi za za- sebnog stvar. Odpravijo naj se vsi stroški iz javnih sredstev za cer- kvene in verske namene. Cerkve na in verska združevanja se smi- trajo za zasebne družbe, ki popol-

noma samostojno urejajo svoje zadeve.

- Svetno šolo. Obvezen obisk javnih ljudskih šol. Brezplačen pouk, brezplačna učna sredstva in brezplačno oskrbo v javnih ljud- skih šolah, kakor tudi v višjih iz- obraževalnih zavodih za tiste u- čence in učenke, ki se po svojih sposobnostih spoznajo za primer- ne za nadaljno izobrazbo.

- Brezplačno pravosodje in brezplačno pravno moč. Pravorek potom sodnikov, izvoljenih od ljudstva. Pravico priziva v kazen- skih zadevah. Odškodovanje po nedolžnem obtoženih, prijetih in obsojenih. Odpravo smrtne kazni.

- Brezplačno zdravniško po- moč obnem s pomočjo pri poro- dih in z zdravlili. Brezplačno po- kopavanje mrtvih.

- Stopnjevane davke na doho- dnino in premoženje v svrhu po- kritja vseh javnih izdatkov, v ko- likor naj se pokrijejo z davki. Dolžnost ocenitve samega sebe. Davek na dedščino, ki naj stop- njema narašča po obsegu dedščine in po stopnji sorodstva. Odpravo vseh indirektnih davkov, carin in podobnih gospodarsko-političnih odredb, ki žrtvujejo koristi sploš- nosti koristim privilegirane manj- šine.

Za varstvo delavskega razreda

zahteva socialna demokracija v Nemčiji predvsem:

- Izdatno narodno in medna- rodno delavskovarstveno zakono- dajo na naslednji podlagi:

- določitev delovnika, ki zna- ša kvečjemu osem ur;

- prepoved pridobitnega dela za otroke pod štirinajstimi leti!

- prepoved nočnega dela, izim- ši tiste industrijske panoge, ki za- htevajo nočno delo po svoji nara- vi, iz tehničnih razlogov ali iz raz- logov javne blaginje;

- nepretrgan odmor najmanj šestintrideset ur v tednu za vsa- kega delavca;

- prepoved truk-sistema.
- Nadzorovanje vseh obrtnih o- bratov, proučevanje in urejevanje delovnih razmer v mestu in na de- želi potom državnega delovnega urada, okrajnih delovnih uradov in delovnih zbornic. Temeljito o- brtno zdravstvo.

- Pravno enakost poljedelskih delavcev in služinčadi z obrtnimi delavci; odpravo poselskega reda.

- Zavarovanje koalicijske pra- vice.

- Splošno delavsko zavarova- nje po državi z merodajnim sode- lovanjem delavcev pri upravi (Konec prihodnjič.)

Boj med pravico in krivico, boj med delom in kapitalom

— JE SLAVNI RUSKI PISATELJ —

Maksim Gorki

TAKO IZBORNO OPISAL V SVOJEM NAJBOLŠEM ROMANU

MATI

Prav kar je dobil "Proletarec" iz Ljubljane večje število iztisov tega socialnega romana za ameriske slovenske delavce.

Cena te izborne knjige, ki jo mora brati vsak delavec, znaša \$1.50

Naroča se pri upravi "Proletarca" 2146 Blue Island Av., Chicago, Ill.

Še danes naročite en iztis. Požurite se, da ne bode te prepoznali!

ZA WITT, ILL., IN OKOLICO!

Avstr. Slov. Bolniško Podporno Društvo št. 21,

V WITT, ILL.

vabi vsa bližnja in sosedna društva, kakor vse ostale rojaki in rojakinje na svojo plesno veselico, katero priredi

27. NOVEMBRA 1912

V MIČELNOVI DVORANI

Začetek ob osmih zvečer. Svirala bode unijska godba. Pivo bo prosto.

Vstopnina za vsakega moškega znaša \$1.00. Ženske vstopnine proste.

K obilni udeležbi najuljudneje vabi ODBOR.

VABILO

na velko plesno veselico, katero priredi v spomin obletnice otvoritve lastne društvene dvorane

Društvo "Bratstvo" št. 6. S.N.P.J.

na zahvalni dan, dne 28. novembra 1912, v Sygan-u, Pa.

Zamisliv program bo nudil dovolj duševnega užitka, velika zaloga najboljših pijač in drugih telesnih dobrot pa bo zadovoljevala telesne zahteve v popolni meri.

Začetek veselice točno ob dveh popoldan.

Veselica bo trajala do prihodnjega dne.

Svirala bode izvrtna slovenska godba AUSTRIAN HEADLING BRASS BAND.

K obilni udeležbi vabi ODBOR

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "GLASILO" in "PROLETAREC" se tiskata v naši tiskarni :-:-:-:-:-